

ANADİLE YASAK OLMAZ

SHP 2932 sayılı yasanın kaldırılmasına ilişkin yasa önerisi vardı. Anadili Kürtçe olan insanların dillerine özgürlük verebilmek için. Bir dilin konuşulmasının suç işlemeye aracı olmaması için. SHP milletvekilleri Kemal Anadol, Veli Aksoy, Salih Sümer, Mahmut Akınak, Mehmet Kahrman, Hikmet Çetin, Hüsnü Okçuoğlu ve ANAP milletvekili Nurettin Dilek anadile yasak olmayacağını savunuyor. (Sayfa 8-9)

SIYASI HABER VE YORUM GAZETESİ

21

22 EKİM-4 KASIM 1989

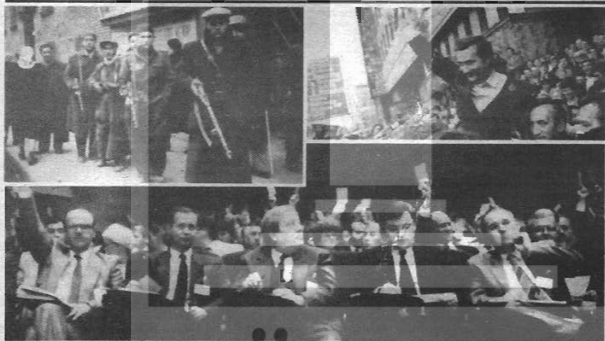
1500 LIRA

adımlar

CUMHURBAŞKANLIĞI KRİZİNİN ÖTESİ SORUN, ANAYASA

Özal sonunda cumhurbaşkanlığına aday oldu. Sağduyu ve mantık bir kenara bıraktı. Kendisinden başkalarını dikkate almadı... Özal'ın bütün bu oldu-bittilerine teslim olmamak için öncelikle demokrasi misyonunu, uğruna herşeyi göze alacak kadar benimsemek ve bütün tepkileri bununla birleştirmek doğru olacaktır...

Sorun şudur: Demokrasiden yana olmak Özal'a karşı olmaya tabi kılınmamalı, tersine Özal'a karşı olmak demokrasiden yana olmaya tabi kılınmalıdır... Şimdi hepimiz kendimize şunu sormalıyız? "Cumhurbaşkanı" Özal'ı, her yerden yükselen "yeni, demokratik bir anayasa" talebiyle karşılayabilecek miyiz? (Sayfa 4-5)

Macaristan'da veda kongresi!

Küçük bir orta Avrupa ülkesinin sıradan bir komünist parti kongresi nasıl oldu da dünya siyaset yaşamının ilgi odağı haline gelebildi. Değişen neydi? Sosyalist ülkelerde bir süredir devam eden reform sürecinde yeni

bir dönem mi başlıyordu?. 1956'daki Macaristan ayaklanması tarihteki yerini altıtı ederken, Polonya'da reform süreci ilk kez bir komünist partinin yerini muhaliflerine terkmesine neden olurken, Macaristan'da bugün sosyalizm bambaşka bir görünüm kazanmış durumda. (Sayfa 14-16)

► DEMOKRASİ RAPORU

Demokrasi İzleme Kurulu, son gelişmeleri değerlendirdi. DİK tarafından hazırlanan raporun metni... Sıcak bir yazdan sonra, demokrasi ufkunun kararmaya başladığı betiriliyor. (Sayfa 6)

► KOROTİÇ: "YA BENİ PARTİDEN ATIN YA DA ONLARI"

Sovyetler Birliği'nin en popüler yenilenmeci dergisi Ogonyok'un genel yayın yönetmeni Vítali Korotič, ülkemizde de büyük bir popülarite kazandı. Korotič, sosyalizmin sorunlarını Adımlar'a da anlattı. (Sayfa 12-13)

► TANZİMAT'TA MEŞRUTİYET'E

Tanzimat'ın 150. yılında, televizyonda önemli bir belgesel. Tanzimat'tan Meşrutiyet'e geçen dönem, dünyada olup bitenlerle birlikte izleyeceğiz. (Sayfa 19)

Cumhurbaşkanlığı seçiminin ötesi

ZÜĞÜLLÜĞÜNÜ VEREBİLMEK

■ Mehmet Karaca

Bizlere kadimlerin 1980'li yılların ortalarında kömürle ödeye başlarken, önce kararsız bir tablo çizirdi. Bunun başarsa da, "dün-yada savas tehlikesinin arttığı, nükleer silahların birikimi gücünün dünyayı birkaç kez çok edilecek boyuta ulaştırıp" konumlanmalarını gerektirdi olundu. Pekli, bunların beşinci baplı bir şey miydi? Hayır... Asla hayır. Soyavetler Birliği'nde iş başına bir Çerçaba geldi ve "Glostan ve perestroika" politikası ile atığı somut adımlarla bu karantik tabloyu çertüye edildirdi. Çerçaba'nın elinde sibirler bir değnek mi vardı? Elbette hayır. Ama, Çerçaba'nın, tüm hakları için, sosyalist-kapitalist ayırımı yapmaksızın, materyalist-idealist ayırımı yapmaksızın, tüm insanlığı çok etmeye doğru sürükleyen bu sürecin durdurulması ve terasına çevrilmesi için, kararlı, hat-
"iradeti" adınımları vardı.

1970'li yılların ikinci yarısından itibaren, dünyanın her tarafından tebliğleri seven barış gücleri, başta Avrupa olmak üzere güdük güdük sallıyor, belli belli mekelerde 80'li yılların başında yapılan miting ve gösteriler yüz binleri, milyonları buluyorlardı. Easa tebliği çağırıcı çok da bu oluyordu. 1966 yılında İz-
laanda'da Reykjavik görüşmelerinde sonra kararlaştırılan görüşme süresi, esas düşünüldü, sonraki görüşmelerinde devamında da barışın, yolumuzunda yeni yıl almınca ya-
tıldı. Simdi gütmünde görüşüyor ki, barış güclerinin müdâfeli ile kazanılan barış ve yolumuza süreci derinleşecek ya olmayı. Avrupa'daki füseler köklerini almışlarsa, önümüzde sonra, koanvansiyon silahlara da indirime gidişine, karışık-
lı azlelerin çıkması süreci derinleşiyor. Sürecin hareket uulaslarsa güvencileri karantalanmamız. Ancak, bu süreç çevresel değerler için önümüzde ve demokratik de-
ğerlerin insan bilincinde çok olar-
ması. Politik sistem farkı tanımak sonra demokratik ve insan hakları rüzgârı tüm dünyayı etkileyecek. Bilinç çıkan bar değerler, kurumi-
ni armatuka, "sarıtuco" yaşıla-
rı değişime zorlanacaktır.

Türkiye'de bu rüzgârların etkisindeydi

Ölkemizde 12 Eylül'den sonra olup bitenler, dıştan biter her insanı etkileyecekti. Türkiye'de İnsan Hakları Derneği'nin açıldığı sa-
yılara bakarsak, 12 Eylül 80'den sonra 700 bin dolayında insan siya-
si polis tezgahından, "işkence" den-
geçmiş. Hele bugünkü yasaçılar
yasadı, açık çalma izni vermedigi

Türkiye'de bugünkü durum nedir? Türkiye 9 yıl sonra daha 12 Eylül'den çıkış sancıları yayıyor. 12 Eylül sonrası oluşturulan çarpık yapılarının getirdiği engeller aşılabilir mi? 82 Anayasası, siyasi partiler yasası, seçim yasası bunların başında gelmektedir...

bir parti veya bir örgüt iyisi iken ve polislin eline bu güne geçmiş, san-
ki işkence kazanılmaz bir "kader" giymişdi. 9 yıl olup bitenlerin sonu-
cu insan beyni bu oluyordu sarılma-

Bu, değime bir oyu mudu? Tabii ki hayır. "İnsanlık onun iş-
kenceyi yenecek" diye böylece bağrında yıllardır. Çeşitlenirdi-
ki insanlar açık grevlerinde boşa-
na omelirdi. Her türlü koca kul-
lanırdı kendilerini harırların, öle-
nin demokratikleşmesini için, top-
lulum demokratikleşmesini için,

devletin demokratikleşmesini için
göçmenlik için diye düşünür de, si-
yahlar gibi Çadıgılı meydanında
kirecen analar da, bu eylemler ile
dışlanırdı, işkencecin üzerine zırı-
ne yırırdı.

Göçmenlikten sonra dön TKBP
ve TSİP yöneticileri ve yerleri, al-
ışılardan işkence ve tozu muamele
ile karşı karşıya kalırdı. Ama
ayrılardan serbest bırakıldı, yön-
eticilerin tutuklandığı kopyula ra-
zı mı gördü? Elbette ki hayır. İş-
kencecin, işkencecinin getirildiği
ölemler, ölemler, ama bu, bundan
sonra olmayacağı anlamına gelmi-
yor. Aksine, diğer taraftan da de-
vam ediyor. İşin üzerine örtüldü gi-
dildiğinde, kopyula derinleşimin
olanağı olduğunu da görürüz.

Azra'nın, 27 Eylül'de Strasbourg'da
Avrupa Konseyi Parlamenterler
Meclisi önünde yaptığı konuşma,
gerek olarak ölkeye ilişkin, demo-
krasi ve insan hakları açısından bir-
çok gerçek olamayan yanlışlar taşı-
ya da, Türkiye'nin de devlet ve hükü-
met olarak, dayandığı bu yolumu-
za sürecinden etkilenildiği, de-
mokratik ve insan hakları gidiş-
lerinin Türkiye'de de artık göza-
dıkı olmayacağına-jindimki resmi ko-
nuşma duyurdu kalda da bilinci-
ne varıldığını görürüz. Partimiz
TKBP'nin yöneticileri gözaltında
İken, Adalet Bakanlığı'nın ve Ba-
şbakanlığı'nın gelecekte in-
san hakları ile ilgili tutumlarının
"ilkinlik", o aşamada uygulanılma-
na da olsa geçişleri, hükümetin
Avrupa Halkları Adalet Divanı ka-
rarını da kabul etmesi, bu gelime-
rine karşı ilmi işaretileridir. Ama
Türkiye yapı olarak, devletin örgütlen-
me biçimi, onun içindeki işlevleri
ile henüz daha bu işlerin çok ge-
rişir. Demokratsi ve insan hak-
ları açısından Türkiye'de bir hukuk

reformu kaçınılmazdır. Toplumda
12 Eylül'den sonra demokratik ve in-
san hakları bilinci, 12 Eylül 80 ö-
ncesine göre gelişmiştir. Uluslararası
barış ve yolumuza süreci sürekli bu
değerlerin önünü açmaktadır. Ama
Türkiye'nin ki hukuk yapısı, onun
işlevleri, altın imza kopyula ulu-
slararası ve bölgesel sözleşmelerle
çilemektedir. Bu açıdan, Türkiye'de
bir hukuk reformu kaçınılmazdır.

Bu olgularla Türkiye'de demo-
krasiyi kazanmak daha da olanaklı
hale gelmiştir. Nasıl dayandığı ba-
rış ve yolumuza süreci kendiliğinden
gelişimiyorsa, ölkemizde de demo-
krasi ve insan haklarını kazanma-
ma kendiliğinden, "yukarıdan" ol-
mayacaktır. Bugüne kadar kazanı-
lan her hak, "kiminlerin karşıla-
şığı olur dememi, devletleri olsa da-
atılan kadar, yaratılan de falto du-
rumlar sayısında olabilmeyi, olabi-
lmektedir. Ne yapalım ki, demo-
krasi ve özgürlüklerin kazanılabilmesi,
kendini özgürlüğünden feraket etme-
dikleriydi. Ama Fransız filozof
Volter'in "ben sizin düşüncelerinizi
si benimseyenim ama, sizin düş-
üncelerinizin özgür olabilmesi için
kendini özgürlüğünü veremeye hazır-
mı" diyebilirdi gibi, özgürlükler için,
politik çözümler için böyle
yapamazsak, nasıl kazanacağız de-
mokrasiyi ve özgürlükleri?

"Kronik istikrarsızlık" mı, derinleşebilecek demokratikleşme mi?

Böyle bir soruya, eğer istikrarlı-
lık "devrin" gerekice bekleyiş
içinde değile, elbette ki demokra-
tikleşme yolumu veririz.
Türkiye'de bugünkü durum ne-
dir? Türkiye 9 yıl sonra daha 12 Eylül'den çıkış sancıları yayıyor. 12 Eylül sonrası oluşturulan çarpık yapıların getirdiği engeller aşılabi-
lir mi? 82 Anayasası, siyasi partiler yasası, seçim yasası bunla-
rın başında gelmektedir. Çera ya-
sında politik çözümlere ulaşılma-
ma hakkı tanımayan hükümlerin
varlığı, işi ve emekçileri yarandı, ö-
lkenin sorunlarına kendin çözüm ön-
erilerini katmak isteyen komünist
partisine yasal olama hakkının ha-
liş bir yolumuza olmasın, sorunların
bir başka boyutunu oluşturuyor. Bu
sorunların toplumsal içinde politik
istikrarlılığı yaratıyor.

Seçim yasasının antidemokratikli-

ğinden yararlanarak Özal, yüzde 36 o-
ylarla parlamentoda yüzde 65'lik çoğun-
luğu elinde bulunduruyor. Bu başlı-
başına bir politik istikrarlılık un-
suru ki, 26 Mart'taki yerel seçime
devlet yüzde 21 ve hatta simdiki ka-
muoyu yoklamaları göre yüzde
15'tere kadar düşen oyu desteği ile
hükümeti kalmaya, bu antidemo-
kratik yapı üzerinde olmaya devam
ediyor. Ozu simdi de, ya kendini ya da
tek başına belirleyeceği birimi
Cumhurbaşkanı seçiyor. Demiri!
in tabiri ile "Çankaya'yı gasp" ha-
zarlıyoruz.

Parlamendodaki muhalefet bir er-
ken seçime, bir Cumhurbaşkanlık se-
çimi ile gönderi sarılayınca, hem
istediği sonucu ulaştırmadı, hem de
gideri alanları Özal'a bırakmış oldu.
Çokla söyleyebiliriz, çok bugün Tür-
kiye politikasında çok oyanıyor. Söz
kendi ki tartışmaların yanın-
da ülkenin karşı karşıya bulunduğu
sorunlara ilişkin de, bunların ço-
zumlerini ilkinde de, rejimi 12 Eylül
çözümüne dayanarak, demokrasile-
şmeye yoluna koyacak çözüm de-
mokrasiyi geliştirecektir. Partimizin 12
Eylül'den çıkışa ilişkin, toplumun
ve devletin demokratikleşmesini
için yeterli görülür veya görülmez,
doğru veya yanlış da görülebilir (biz
doğruluza inanıyoruz) alternatif
değerler vardır. Bizim ölkemizde
bunları hayata geçirmeye yeterli ol-
mayacaktır. Kimi somut adımlar
attırıyor olsa da, barış ve demo-
krati yenilenme alternatif programını
değer alanlarına ilişkin adımlar
atılabilecek ki, partinin politikası bir
bütünlük arzetsin. Yine açık so-
yoleşim ki, radikal olan "refor-
mizm" sakınsı altın kadrolarımız
cezarrete programı hayata geçirme-
de ata olamıyoruz. Günmünde,
markist literatüre, reforma refor-
mizm işi say olmalıdır anlayışına-
da.

Özal ve Özal'ın politikasının ne yasal
muhalefet ne de yolumuza zor-
lanma karşısında muhalefet ayakla-
rı uzzatın oturabilir. Elbette ki bir-
çok yanları ile indelemekte, tartış-
ılmakta ve eleştirilmektedir. Özal,
12 Eylül'ün başından beri Cunta
hükümetlerinde göre alması, işi
ekonomisi 12 Eylül'ün sabahından
itibaren söz başına tutulmuş, 82 so-
nunda itibaren de hükümet başka-
rı olarak işi yönetiminin bütün
sorunluğunu taşımaktadır. Yani,
Özal'ın amuzlarında 19 yıl günlük
halk vardır. İşkence, cezavetleri emek-
çileri-yasama koşullarının kötüleş-
mesi vb. Bir bütün olarak, demok-
rasi ve insan hakları itibarıyla vardır
Özal'ın sorunda.

Böyle bir Özal, "82 Anayasası"
ni geliştirir, düşünceleri ve inanc o-
ğruluğundan övündüğü yasal engelle-

ri kaldırılır"mı? Diğer da, İleri
giderik Kürt halkı konusunda bu
güce kadarki devletin resmi ideolojisi
ve politikası ters yüz eden (bu ters
yüz odu olumsuz anlamda soyit-
törizm) değerler soyuyor, öne-
tiller yapıyor. Tabii ki, burada "söylene-
ce" ile, "söylenecek" denilebilir. Ay-
rica, "Özal bu konularda samimi
değil, demagog yapıyor" denir.
Oyları düşüp desteği yitince, halkın
isteminin bir bölünmesi, simdi-
lik yerine getirmeyecek de olsa, po-
litikasında malzeme yapan açtık
toplama işkenceyi yapılabir.

Ama bunlar karşısında yasal ve
yasadışı ilimmi muhalefet ne ya-
pıyor? Yasal muhalefet, işi bunlar
yokmuş, söylemlerini fazlaseder
yusuyor. Bu konular kendilerini ha-
trırlatınca, "ben ilkinden gelince
yapacağım" diyorlar.

Türkiye'nin öndekide bir numarı-
lı sorun demokratik sorundur. De-
mokrasi sorun deyince de, 12
Eylül'ün bir bütün olarak tasfiyesi,
oynu anayasası, ceza yasası, seçim
yasası, partiler yasası ile başla-
gelir. Bu kabilde demokrasileşme
kendi bir yarıya kavuşabilmesi için
bir mutabakat gerektir. Mutabakatın,
sadace parlamentoda temsil
olanağı bulmuş bugünkü de parti
alanlarında efbette. Toplumun bir
bütün olarak bu değişim ve olu-
şlara özgürece katılmı olmalıdır.
Özal'ın bu söyledikleriyle karşında
tüm muhalefet, tüm demokratik gü-
cileri beceriksizlik, başarısızdır.

Demokratikleşme projesi

Bir hafta sonra Cumhurbaşkanlık
seçimi var. Bu parlamentonun
demokratikliği antidemokratikliği
konusundadır. Onun seçeceği bir
Cumhurbaşkan'ın da demokratik
olup olmayacağı tartışılabilir. Ama,
bugünkü durumda bir asker ka-
pı olmaklaştırmak varlık bir muta-
bakatla seçilecek bir Cumhurbaşkan-
lık, kronikleşecek doğru giden po-
litik istikrarlılığın sona erdirmesi-
nin ve demokratikleşmenin önünü
de açabilir.

Maslecir bir Cumhurbaşkanlık-
na, hatta bu konularda yapılabir
bir erken seçime indigeyerek sorunların
çözümlemeyeceği de görülmek-
tedir. Bunun için, Cumhurbaşkanlık
konusunda sağlanabilecek bir ko-
nsensüsün yanına, bir demokratik-
leşme paketi olarak, demokratsik bir
anayasa, Türk Ceza Yasası'ndaki
141, 142 ve 163'ndeki maddeler, seçim
yasası, siyasi partiler yasası, Kürt
halkının varlığını resmen kabulü,
genel bir gibi konular da bu konsen-
süsün içinde olmalıdır.

Böyle bir demokrasileşme pa-
zeti, ülkenin demokrasileşme için
iki proje olabilir. Demokratsi istersen
herkes bu talepleri emekçileri birle-
ştirir...]

Türkiye'nin öndekide bir numarı sorun demokratsi sorundur. Demokratsi sorunu deyince de, 12 Eylül'ün bir bütün olarak tasfiyesi, onun anayasası, ceza yasası, seçim yasası, partiler yasası ilk başta gelir...

* Mehmet Karaca'nın bu politik ge-
limleri değerlendiren yazısı, *Türkt
Özal'ın Cumhurbaşkanlığına adaylı-
ğı kayırmazdan önce yazılız ilim-
ri seçimi.*

PETKİM'İN SATILMASI ZOR

“KARARI HALK VERSİN”

Adımlar (İzmir)-Türk Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği İzmir İl Koordinasyon Kurulu'nun katkısıyla, Alağa Belediyeli tarafından 5 Ekim Pazır günü "Petkim'in Satışı ve Ülkemizdeki Yeri" konulu bir panel düzenlendi.

Aziz Nesin tarafından yönetilen panelde konuşmacı olarak, TMMOB Kimya Mühendisleri Odası Genel Başkanı İhsan Karababa, Prof. Dr. Burhan Şenatarlar, Petrol-İş Genel Başkanı Mürir Ceylan ve SHP İzmir milletvekili Kemal Anadol katıldılar.

Petkim çalışanları, Alağa halkı ve TMMOB İzmir şube yöneticilerin geniş katılımıyla gerçekleştirilen panelin açılış konuşması Alağa Belediye Başkanı Hakkı Ülkü tarafından yapıldı.

Konuşmacıların son on yıl içinde ülkeyi yönetmelerinin uluslararası ilişkiler teslim olduklarını belirterek başlayan Ülkü, "Türkiye halkının başlıca işi dışarıya satmaktır, yıllar sonra ülkenin yeniden 'düvel-i muazzama' ya teslim edilmesi çabıdır" dedi. KİT'lerin yabancılarla satışına karşı toplumun tüm kesimlerini biriktire karış bir mücadele içinde olmak gerektiğini vurgulayan Ülkü, "Bugün ülkeyi satmaya kalkarsanız Lozan Anlaşması günlerinde yapıldığı Hırsat-ı Vatan Kanunu'na kendilerini istiklal mahkemesi'nde bulurlardı", dedi.

Kimya Mühendisleri Odası Genel Başkanı İhsan Karababa, KİT'lerin satışına yoluyla yalınsa kaynaklarının değil, toplumun da zenginliğini, aydınlanmasını, mühendislerinin ve işçilerinin yük sayıldığını söyledi. "Türkiye iddia edilebilir gibi demokratik yöneltiyorsa, aynı konuşmada şairler ortaya konsun ve kamuoyunda tartışsın, karar halk versin" dedi.

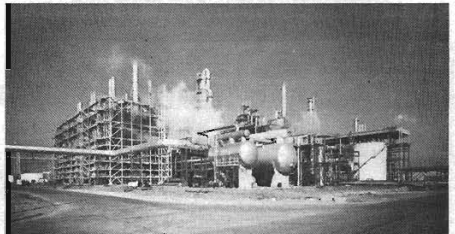
Petkim gibi kuruluşların stratejik öneme sahip olduğu için gey yasağı kısıtlamaları alındığını, oysa bu kuruluşların yabancılarla satışına rakına görülmediğini dikti. Çeken Karababa, şöyle devam etti: "Bu kuruluşlar yabancılarla satışta olduğunda vatandaşın zorunda değil, kuruluşlar için boy olarak teslim edilecek, satışın bir kuruluşun yerine devlet kınması kuramıyacak bir teslim olacaktır".

Prof. Dr. Burhan Şenatarlar özelleştirme konusunda uluslararası boyutlarına değindi. Özelleştirme yeni ve ciddi tehlikeler taşıyan bir moda olduğunu, temelinin 1970'lerdeki kriz dönemlerinde yatırdığını belirtti. Şenatarlar, 70'lerde krizin içi sınıfın siyasi yaşama ağırlık konuşması için beklenirken, kapitalist dünyada yeni çak kırkılarla yarattığını ve bu yeni çak kırkılarla devletin her alanda ki egemenliğini karşı çıkarak, piyasayı ekonomisi ve özel sektöre savunduğunu, özelleştirme yeni çak dü-

yününün ayrılmaz bir parçası olduğunu, Türkiye'de de özelleştirme fikrini 12 Eylül sonrasında TUSİAD tarafından dile getirildiğini söyledi.

Petrol-İş Genel Başkanı Mürir Ceylan, özelleştirme ve yabancılaşma girişimlerinin gücünü 24 Ocak kararlarında aldığını, USAŞ ve ÇİTOSAN'daki özelleştirme girişimleri ve pratiklinin bu konuda bir ilk adımı olduğunu, bu yolla kamuoyunun tepkisini okuduğunu, bundan sonraki adımları nasıl hedef olan Petkim'in satışına başlayacağını belirttikçe "kamuoyu yeterli tepkiyi vermedikçe bu iş sürecektir" dedi.

USAŞ ve ÇİTOSAN'ın kanşan iş yüzünün bir sürü "plak" olduğunu ve bu kuruluşların çerez parasına satıldığını iddia eden Ceylan, acı oların kamuoyunun gereken tepkiyi vermesini istediğini söyledi. Ceylan konuşmasını şöyle tamamladı: "Özelleştirme, yabancılaşma bir avuç işbirlikçi sermaye, uluslararası sermayenin çıkarıdır. Özelleştirme kapitalizmin iddialığına aynaca ve genleşme arzısına hizmet etmektedir. Petrol-İş

● PETKİM. Ülkenin en büyük sanayi kuruluşlarından biri. Satılması TMMB gündeminde de görüşülmüştür.

Sendikası ülkemiz açısından çok önemli olan bu konuyu referandumla götürmeye ve referandum yoluyla yabancılaşma girişimlerini demokratik olarak durdurmayı öneriyor. Ama satışa sürer edilmez yolumuza devam ediyor. Petrol-İş Sendikası satışa karşı çıkarak, işçilerinin istinadın gelen gücünü kullanarak ıstırmeyecek. Petrol-İş Sendikası'nın önümüzdeki günlerde yapılacak olan Genel Kurulundan bu yünde bir karar çıkması için çalışacağız. Aynı karar Türkiye Kongresi'nde de savunarak ülke çapında bir genel greve giden yolu açmaya çalışacağız."

SHP İzmir milletvekili Kemal Anadol, satışların engellenmesinde demokratik kamuoyunun tepkisinin çok önemli olduğunu ve karşı çıkarak önlenmesi gerektiğini söyleyen Anadol şöyle devam etti: "Her konuda konuşarak konuşma ve kefil olma rekoru kırın cumhurbaşkanımız bu konuda neden susuyor, Neredesiniz? Neden susuyorsunuz? Bunun cevabını verin.

Yabancılarla yapılan satışların altına düşülse ne yazık ki uluslararası çözümleri için Viyana mahkemeleri yetkili kılınıyor. Böyle bağlayıcı olan bir satışın sonra itirazları gelmek bile bu kuruluşları geri düşürüyor. Türkiye'nin içine düşürüldüğü durumda gerekten bir bağlayıcı satışa vermek güdümde gelmiyor. Bugünkü iktidarı sahipleri 1919'da yapıldığı sadrazamların Damat Ferit Paşa'yı binkardları ol us olsa postacı bağı olurdu."

"Tarih ve gelecek kuşaklar adına uyarıyorum"

Adımlar (Ankara)-SHP İzmir milletvekili Kemal Anadol "Alağa rafinerisine ait pay senetlerinin yabancılarla satışına ve bu uygulamayla sonuçlanacak neden olacak iddiaların tesbit etmek ve ulusal çıkarlarımızın zedelememesi için tutarlı bir politika oluşturmak amacıyla" önerisi hakkında, TMMOB Genel Kurulu'nda bir konuşma yaptı.

Konuşmacı Petkim'in ve Alağa rafinerisinin istinad ve teknoloji kapasitesi açısından ulusal bir ser-

vet ve ovünç kaynağı olduğunu anlatarak başlayan Anadol, birbirlerine sıkıca bağlı olan bu devletin işçilerinin yabancılarla satışına anayasal ve hukukî dayanaktan yoksun olduğunu vurguladı.

Kemal Anadol, İstanbul Üniversitesi İktisat ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde görevli 36 bilim adamının uyarılarında dikkate alınması gerektiğini belirterek, hammadde açısından Alağa rafinerisine bağlı olan Petkim'in satışının alanın strateji rafinerisi de görülecekti-

rini sözlerine ekledi.

Daha sonra, dünyadaki özelleştirme ve yabancı sermayeye ne yazık ki uygulamaları bir karışımına yapılarak, İngiltere dahil, başka hiçbir ülkede ulusal ekonomide belirleyici yer olan böyle işlemleri yabancılarla satışın bir biçimde satışa sunmadığını söyleyen Anadol, şöyle dedi: "Biz yabancı sermayeye karşı değiliz. Yeni teknoloji Türkiye'ye, ihracatı artırıyor, getiriyor, devletin yapayına, bu arak sistemler istinad, tartışma konusu olmaktan

gıkını bir gerektirir".

Kemal Anadol, konuşmasına son verirken hükümette yeni sesleniyordu.

"Vatan topraklarını, Ulusal Kuruluş Savayışında sonra halkımız, yabancılarla boylenarak kurduğu fabrikaları, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin egemenlik hakkını, Türk mahkemelerinin yük hakkını hiçe sayarak, çek yabancılara satmaları tarihi ve gelecek kuşaklar önünde uyarıyorum."

Kocaeli'den gelen ses: PETKİM SATILMASIN

Adımlar (Kocaeli)-Geçtiğimiz günlerde Sosyalist Parti Kocaeli İl Örgütü'nden belirlenen öğüğün Petkim'in yabancı sermayeye satışına karşı inza kampanyası gerçekleştiriliyor.

12 Ekim'de Sosyalist Parti İl Örgütü Başkanı Hasan Mirik ve Adımlar Kocaeli temsilcisi Nevzat Cingir ve Mehmet Akınçaya ortak bir basın toplantısı düzenleyerek, inza kampanyasının çağını genişlettiklerini bildirdiler. Basın toplantısından ardından Kocaeli'deki siyasi partilerin ziyareti eden Mirik, Cingir ve Akınçaya SHP, DSP ve RP Kocaeli il başkanlarından desteklerini aldılar. Kocaeli SHP, DSP ve RP il

Örgütleri inza kampanyasını desteklediklerini yazılı olarak ifade ettiler.

SP ve Adımlar Kocaeli Temsilciliği'nin ortak basın açıklamasında, kısaca şu görüşlere yer verildi: "Bizim gibi ülkelerde özelleştirme tckelleri palazlandırma işlevi yanında bir gazır millileştirme damgası taşıması kaçınılmazdır. Demokrasinin özelleştirme su veyo bu biçimde değil kendinde karşı çıkarak gerçekleştirilmelidir. Ekonomideki büyük ağırlığa sahip olan kamu sektörünün olmalarının ulusal çıkarlar temelinde değerlendirilmesi, demokratik bir kalkınmaya yönelmenin başlıca unsur olacaktır."

ANADİLE YASAK OLMAZ

2932 SAYILI YASA KALDIRILMALIDIR

Kemal Anadol, SHP İzmir milletvekili

"DEVLETİMİZİN ADI TÜRKİYE CUMHURİYETİDİR"

— Sayın Anadol, 2932 sayılı yasa insan hakları ve demokratik aptardan kusur derlendirdi mi?

Anadol: Aklın geçen yasa çağdışıdır yaşıdır. İnsanlığı bir yasadır. Bunun bir an önce yürürlükte kalması, Türkiye'deki diğer antidemokratik yasaların da tasfiye anlamına gelir. Bu konuda süreç bir başka bir şey. Ulaç verici bir yasasının bir an önce kalkması gerekir.

— SHP Grubu'nun Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile ilgili bir genel görüşme istekli var. Bu genel görüşme istemizin kapsamı ne olacak? SHP'nin tutumu ne olacaktır?

Anadol: Bu grup yöneticileri görmek gerekir. Ama bizim tutumumuz nettir. İrki-pöken yaklaşıma karşıyız. Devlet terörüne karşıyız. Bileysel teröre karşı olmak yetmez. Aynı şekilde devlet terörüne de karşı olmalıydık. Her türlü teröre

karşı bir anlayışa Doğu ve Güneydoğu Anadolu sorununa yaklaşmak gerekir. O nedenle, yasalar bir generalin söylediği gibi İstanbul'da başka Hakkari'de başka uygulanamaz. O zaman bir hukuk devleti olmaz. Ortak Pazar'a filan girmeye hiç kalkışmamalıyız. Yasaların gerekli ilkesi enresel bir kuraldır. İstanbul'da nasıl uygulanıyorsa Ankara'da, Doğu'da, Güneydoğu'da da aynı şekilde uygulanmalıdır. Kaldı ki yasalar tek başına hukukun belirlenmediği. Kanun devleti bakımdan, hukuk devleti başka. Türkiye'nin bir an önce hukuk devleti haline gelmesi gerekir.

— Son sürgün olaylarını nasıl derlendirdiniz?

Anadol: Son sürgün olayları da 12 Eylül'ün hediye ettiği yüz kızartıcı antidemokratik ve Türkiye'nin dünya nezdinde dışında itibarını ka-

ran utandırıcı bir yasadan kaynaklanmaktadır. Uygur bir toplumdur böyle yerler olmaz.

— Doğu ve Güneydoğu'daki "soyrun" adı konmuş. Söze geçtiniz mi?

Anadol: Devletimizin adı Türkiye Cumhuriyeti'dir. Türk Cumhuriyeti'dir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde, Türk halkı yanında Kürt halkı vardır. Lazlar, Çerkez-

ler, Gürcüler vardır. Bunları, bağımız kuma göremek, Türkiye'de sadece Türk halkının yaşadığını bilmek, ötekileri inkar etmek, soven düşüncedir. Gerisi düşüncedir. İrki düşüncedir. Ve dünyaya gözetiriz kapazmak. Bugün SSCB'de Batık Cumhuriyetleri, Mol-dova'ya, Azerbaycan'da, öteki Kafkas Cumhuriyetlerinde kadar, Fransa, İspanya, İngiltere, İtalya-

A dımlar'ın 20. sayısında arka-dışlarımız Mevlut Uğur ve Me-tin Dany'ın SHP meclis grubu başkanlığı Hasan Fehmi Güneş ile SHP'nin TBMM'ye 2023 sayılı yasa-nın kaldırılmasına ilişkin verdiği yasa teklifi üzerine yapıtları ko-nuşmaya yayınlanmıştır. Bu sayı-ma-da da SHP milletvekilleri, Kemal Anadol, Hikmet Çetin, Metin Kah-raman, Hani Ökçüoğlu, İrfan Ak-soy, Salih Sümer ve Mahmut Alınak ile ANAP milletvekilleri Nurvettin De-lik'te yapılan söyleşileri yayınlan-mıştır.

da bütün halklar varolma mücadelesi veriyor. Bunların hepini ken-dilerine karşı mücadele keşaf et-tiriyor. Türkiye'de ötekiler olmaz-lar aynı bir tartışma konusu. Ama Türkiye'de Kürt halkının varlığını inkar etmek sövence davranmakla başka bir şey değildir. Uygur, çağdaş bir devlet yakışmaz. Mücadelemin bu anlayışla kalmayalım. Benim kişisel anlayışım da budur.

Hasan Ökçüoğlu ve Kemal Anadol.

Mahmut Alınak, SHP Kars milletvekili

"DİLİN ZARAR VERDİĞİ GÖRÜLMÜŞTÜR"

— 1983 yılında MGR tarafından çıkarılan 2932 sayılı yasa TC'nin in-dinliği eteklerini kırıcı ve milli dişında başka dillerde dışlanma aç-kılarına yasaklanmıştır.

Anadol: Bugüne kadar bir dilin insanlığı zarar verdiği görülmemiştir. Ötekilik ülkelerde birçok dil-de yayın yapılabildiği göre. Kürt dilinde de yayın yapılabildi. Bu ku-nuda ki yasak insan hakları ve de-mokratik açımdan ne kadar geri bir toplum olduğunu gösteriyor. Kaldı ki, dil olayı, üst yapı kurumu da değil. Senin dilin düz, seninki

budur diye bir belirleme bulun-mak istenmi de yoktur.

— SHP Meclis Grubu'nun TBMM'ye verdiği konuşma ile ilgili ya-sa teklifini nasıl karıştırdınız?

Anadol: Olumlulu bir gelişme. Türkiye'de dışındaki dillerde yayın yapılabildiği yasaklayan bir yasayı kaldırılması ilgili bir adım giri-limi. SHP'nin yaptığı budur.

— Son sürgün olaylarını nasıl de-lerlendirdiniz?

Anadol: Sürgün olayları, ülkede yapılmamasına başka güclerin yar-gılaması yapmalıdır. Yapılma yetki-si olmayanların, yargı yerine ge-cek vatandaşın yapılamaz, mahküm etmesi, demokrasiye aykırıdır. ANAP itidarı ve oyu yontüleri-ten görünen güçler, bu olayla de-mokratik yasa hiç saydıkları, ke-yifletleri nasıl açıklar insanla abla-bilimleri somun bir bileşimde grava-keymıştır. İktidar ve arkasındaki güçler, bu uygulamaları demokrasi anayında sınıfla kalmışlardır.

Salih Sümer, SHP Diyarbakır milletvekili

"BENİM ANADİLE KÜRTÇEDİR"

— Sayın Sümer, 2932 sayılı yasa denilince ne düşüncünü?

Sümer: Benim anadilim Kürtçedir. Ben okula başlarken kadar tek kelime Kürtçe bilmiyordum. Ne-di yasama kadar anem bana hep Kürtçe öğretti. Ben okula Türkiye-yi öğrenmiş. Simdi istedikleri ka-dar desinler, anadilim Kürtçedir, diye. Ben şimdi TBMM'deyim. An-em benim yasama geldiğinde hala tek kelime Kürtçe konuşuyordum. Simdi ben anemle birlikte Türkiye-bi miyordum mu diyeyim? Anadilim Kürtçedir. Ben hiçbir zaman anadil-im Türk Kürtçem olduğuma kabul ede-mem. Ama resmi dilimiz simdiki ya-salara göre Kürtçedir. Bu yüzden Kürtçe konuşuyoruz. Ama yer ge-çirir Kürtçe konuşuyoruz.

— Son gündele Olanmazlık Hal Haliliği'nin yeni bir gelişim olarak sürgünler başladı. Partinin bölge-deki yöneticilerine de yönelik bu sürgün olayları üzerine ne söyleye-cektiniz?

Sümer: Bu sürgünler şu Şaz Sa-ir isyanında başlamıştır. Özal, Tür-kiye çağ alırdı, önce ama insanla-yı yandırdı, yandırdı deniliyor. Be-nim bölgemde, bana gelen bilgilere göre 30-40 milyarlık cezaları pöyle-dim. Ben yerlikleri söyle-di. Bu paraları fabrika yapıya, en az 10 fabrika kurulu. Biz devle-timize karşı bakıyoruz ama hük-u-met yasa yapıyorlar. Biz de "iyi devlet" muamelesi yapı-yor. İster ki bizim insanlarımız da caddelerde serbatat dolaşın.

Mehmet Kahraman, SHP Diyarbakır milletvekili

"BİR DİL SUÇ İŞLEMİNİN ARACI OLMAZ"

— Sayın Kahraman, 2932 ya-sa-yı yasayı nasıl derlendirdiniz?

Kahraman: Biliyorsunuz, SHP 2932'nin kaldırılması ile ilgili bir ya-sa teklifi verdi. Genel başkanımızın izniyle.

Biliyorsunuz, bir devletin resmi dili, o devlette yasaların anadili aynı bir konudur. Anadil, doğrudan, alinden gelen, bölgede konuşulan dildir. Bunların konuşul-ması devlet bütünlüğüne zedeleyen bir konu değil, ötekilik o ülkenin kültürel mozaiğini çözüyor, renk-leştiriyor, çitlendirmek bir işlev gör-üyor anadiller.

Biz, bu yasadan karışındayız. Ya-ni bir dilin konuşulması suç işleme aracı olmaz.

— Sürgün olayına nasıl bakıyo-runuz? SHP'nin görüşümü nasıl de-lerlendirdiniz?

Kahraman: Çarşımda yargı or-ganının karar olmanın insanları keyfi olarak sürmek ilke bir dava-yıdır. İnsan haklarını zedeleyen bir olay. Bu, Olanmazlık Hal Haliliği-ne verilen bir yetki. Anayasa'yı aykırı bir yetki. Hele idarenin di-lediği şekilde, hiçbir neden göster-me-den ve bir yargı kararı olmaksızın, sürgüne gönderilen insanın suç işleyip işlemediği belirlenmeksin böyle bir uygulamaya girmesi anla-yıcı şey değil. Burada, idarenin uyu-lamasına keyfi kısıtları getirilerek bir yetki var. Tüm insan hakları, özgür-lükleri ile uluslararası sözleşmeler-te düzenlenen bir karardır. Antidemokratik yetkilerin parlamento tarafın-da ortadan kaldırılması gerekir. Bugün parlamentoda çoğunluğu elinde tutan siyasî iktidarın anayasa'yı aykırı, antidemokratik yasa-lara elden geçirecek, anayasa dışı-laştırarak, insan hakları ve demok-rasik doğrularına üzerine düşeni ya-pamaz gerektiriyor görüşümdür. Bu döşem parlamentomuz büyük gö-revlerdir. Bu görevi yerine ge-tirmenin takdimde, yargı organını-yı yetkililerin güçlendirilmesi anda, bu tür antidemokratik uygulamala-rın önüne geçmisi olacaktır.

Nurettin Dilek,
ANAP Diyarbakır milletvekili

"HİCBİR YERDE, HİÇ KİMSENİN ANADİLİ YASAKLANAMAZ"

— Sayın Dilek, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki olayları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Dilek: Diyarbakır, Van, Bitlis olmak, Doğu ya da Güneydoğu'da olmak bir nitelik değildir diyorum. Doğunun geri kalışını, Doğu'daki meselelerin coğrafya ile sınırlı olmadığını düşünüyorum. Doğu'da bir sürü ekonomik, sosyal, kültürel alanda bir sürü boşluk var. Benim kişisel görüşüm, bu meselelerin gerçek çözümünü için gerekçeli bir proje çıkarmak ve bu projeyi hayata geçirirken bilhassa Doğu'da olmayanları taratar tutmakla, sınırla değil, Türkiye'yi bir bütün olarak görebil, bu projeye mesleki olarak örnek almak, ilk hedefimiz budur.

Geçmişte iktidarlardan bu konuda büyük ihmalkarlıklar vardı. Örnek vermek gerekirse; Diyarbakır, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun ticaret ve kültür merkezi olmaması rağmen, Diyarbakır'da okuma-yazma oranı yüzde 35'dir. Geri kalan yüzde 62'si okuma-yazma bilmiyor. Belki hiç Türkiye bilmiyorlar. İkinci bir örnek, yine Diyarbakır'da bu yıl 35 bin çocuk okutulmuştu için okula gidemiyor. Benim kişisel olarak kediğimi işi şudur: Doğu'daki mesele ekonomiler, kültürel, dil olarak bu konulara ne kadar ağırlık verir-

sek, meselede o dercede çözülecektir.

Peki, anadilini yasaklamak konusunda ne düşünüyorsunuz?
Dilek: Şimdi ben şunu söyleyebilirim. Bir kere dünyanın hiçbir yerinde, hiç kimsenin anadili yasaklanmamış. Anadili, yayasla, bir takım yasaklarla düzenlenmemeli. Ben bunu karyorum.

SHP'nin 2932 sayılı yasasını kaldırılmasını istedi. TBMM'de varlığı yasa teklifi hakkında tartışılabilir mi?

Dilek: SHP'nin teklifi dışında politik amaçla değil ve benim grubumdan topluca red oyu kullanmamız, ben bu yasayı yürürlükten kaldırılmasını için oyu kullanacağım. □

Hüsnü Okçuoğlu, SHP İstanbul milletvekili

"ANADİLLER O TOPLUMUN ZENGİNLİĞİDİR"

— Sayın Okçuoğlu, 2932 sayılı yasa ile ilgili sizin görüşlerinizi öğrenebilir miyiz?

Okçuoğlu: Aslı üzerinde durulması gereken 2000 yılında doğru giden Türkiye'de, Ortak Pazarı giriyorlar oylan bir ülkede, insanın kendi anadilini konuşmaması toplumun yasaklanması anlamına gelmez.

İşte bunun için, sayın genel başkanımız da özellikle ilk imza sahnesi si partiler de bu yarıya karar dayırında, antidemokratik 2932 sayılı yasadan tümden kaldırılmasını teklifi ediyoruz.

Dilerim, isterim, tüm diğer siyasi partilerde bu yarıya karar duyurılı gösterecek, çağdışı ve insanımızın hakkı olmayan, toplumumuzun gelişmesini hiçbir karışık olmayan boygisi antidemokratik bir yasadan ortadan kalkmasını kurtkade buluyoruz.

Özellikle şunu söylemek istiyorum. Bir toplumdaki siyasi anadiller önemlidir. Bu anadiller o toplumun zenginliğidir. Dillerin farklılığı, kültürlerin farklılığı getirir. Bu anlamda 2000 yıllarının dünyasında diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de anadilin yasaklanması, anadil baskı uygulanması gerçek insanı, gerçek insan hakları ve demokrasi açısından anlaşılmaz değildir.

— Sayın Okçuoğlu, 2932 sayılı yasayı kaldırılmasını istedi. TBMM'de varlığı yasa teklifi hakkında tartışılabilir mi?

Okçuoğlu: Anadil, dil, kültür

mecidi bir genel görüşmede ele alınması kutsal aydınlatıcı bağlamda.

Okçuoğlu: Şunu söyleyeyim: Aslında hiç oku farkı yoktur. Bir taneisi varolan, yürürlükteki bir yasadan kaldırılmasıyla ilgili bir çalışmadır. Oteki gu anda Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yaşanan olayların mediate tartışılmalıdır. Belki genel görüşme içerisinde anadil ile ilgili konular da gündeme gelebilir. Gelmesi de gerekir. Şunu söylemek istiyorum. Genel görüşme içeriği seçil kalınmaz bir içerimdir. Belki geç kalınmaz ama şun dercek gerekir bir girişim. Çünkü TBMM, hiçbir komplekse kapılmadım, hiçbir karışıklılığa uğramadım bu genel görüşme önergesini Doğu ve Güneydoğu'daki olayların mutfaka ve mutfaka bir boyutuna hakimati zorundadır. Bu insanıyevir tek Türkiye'de parlamentoda en yavaş kurumdur. Bütün sorunları çözüm verim burası olmasın gerekir.

Bu konuda halkımızın edisni yoktur. Doğu insanının bu konuda daha da talepleri olmasa da doğaldır. Çünkü demokratiklerin gerçek yaradını yasayamazdır. O anlamda da onlara görsün vermek zorundadır. Gördüğün oday ki, bir Doğu, Güneydoğu insanına görsün veremeyiz. Görsün bir toplumun geleceğini görsün gelişmesi düşünülür. Bugün Doğu insanının istediği özellikler insanidir. Özellikle demokratik. Özellikle insan hakları ile ilgili, bir yasakların görmen bir

değişme çağdaş bir düşünce değildir. Bu gelişmeleri görmen soyası değildir. Sosyal demokrat hiç değildir. Bu nedenle genel görüşme içeriğimize Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki olayların ciddi bir perspektif kazandıracağız, ciddi bir adım atacağız umuyoruz.

— Ne son sürün olayları...

Okçuoğlu: Türkiye'de özellikle Doğu ve Güneydoğu'da çeşitli dönemlerde ve çeşitli yasalarla, çeşitli yasaların insanları, kışıl olarak, grup olarak, alle olarak, kışıl olarak sürün edilmiştir.

Orada, insan haklarına saygılı bir hukuklu arkadaşımız, partimizin geçmişte yöneticili görevlerini aldım, üyelerinden ve yöneticilerinden, vae vatandaşlardan sürün edilmiş olmaları oldu. Bütün bunların birleşmesiyle insanlarımızın Sürün olarak konuşuyor. Ve çağımızın en büyük bir yemidir.

Özellikle güncel olan birşey söylemek isterim. Türkiye'de bu aniki gerçek olay var. Bir, Bulgaristan'daki soydalarının göçleri ile ilgili. Oteki de, kendi ülkelerinde yaşayan insanların şun devlet vatandaşları olan insanları bir başka yer sürün edilmiş oluyor. Bu kadar çeşitli, bu kadar tutarlı, bu kadar kendi potansiyeli, halk zenginliklerini baskıya baskıya sürün ediyor. Demokrasiğin işi sandırın kimseyi yazarı yoktur.

— Sayın Çetio, MGK'nın çıkarıldığı 2932 sayılı yasayı insan hakları ve demokrasi açısından kısaca değerlendirir misiniz?

Çetio: Aslında bu yasa, birakin demokratik yöntemlere idare edilen bir ülkede, dünyanın hiçbir ülkesinde karşılaşılabılır bir yasa değildir. O yasa 1983 yılında, seçilmişler hemen soera, hükümet kurulmadan çıkarılan, 19/10/1983 tarihli bir yasadır.

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana hangi sorun çıktı da, ortada hangi sorun var da bunu çözmeye yönelik böyle bir yasa çıkarıldı anlaşılmıyor. Aslında yaşanan varlığını da kimsenin haberi yok. Kamuya bu yasadan içeriği bilinmez. Biz, geçen yıldan beri genel başkanımız Erdal İnönü ile birlikte, bir çalışma yaptık. Onun dışına, onun isteğiyle bu yasa üzerine çalışma yaptık. Yapılan çalışmaları gösterdik ki, aslında bu yasayı yurttan dışarıda bırakarak yürürlükten kaldırılması, insanın tümüyle yürürlükten kaldırılmasının daha yerinde olduğu görülmüştür. Bunun için grup olarak bu yasayı tümüyle yürürlükten kaldırılmasını yönünde bir yasa teklifinde bulunduğum. Dilerim bu sadece bir partinin mesleki olarak kal-

gacağı ortadadır. Biz, grup olarak çıkarılan gelen çağın harcesiyiz.

— Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki olaylarla ilgili partinizin bir de mecliste genel görüşme istemi oldu? Neyi amaçlıyorsunuz?

Çetio: Aslında şudur: Bir kere bir şiddetli olaylarda bir turanına var. Bu turanımızın sonucunda, doğudaki halk büyük bir kıyımına karşı karşıya. Bir yanda partilerin işleri bakanından görüşe ilgili bilgi almak girişiminde bulunuldu. Ote yanda, genel başkanımız bölgeye bir gezi yaptı. İncelenen bulundu. O gezisi daha çok görüşme, saptama ve resmi yetkililerden bilgi almayı amaçlıyordu. Gezi sonunda bir değerlendirme yapıldı. Bu konuların tümünün mediate görüşülmesine karar verildi. Konunun mediate bilgilendirilmesi gerekirken. Tüm yönleriyle gündeme gelmesini yararlı olduğunu düşündük.

— Peki, son sürün olayları...

Çetio: Benim görüşüm bilalene göre, eğer insanın, Olanışında Hal Valtisi'nin adını olduğu bir karar değildi. Olanışında Hal Yasan'ın olanışında hal uygulanın bölgede valilere verdiği bir yetkidir. Bu yetkiye dayanarak Şin Valtisi'nin yetkiyi bir uygulanabilir. Böyle bir uygulama eberce çağdışı, ilkel bir uygulamadır. İnsan hakları ve demokrasi ile alakalı yoktur. Bu bir lektir. Bir an önce yürürlükten kaldırılmalıdır.

Veli Aksoy, SHP İzmir milletvekili

"ANADİMLER KÜRTÇE DİYEN İNSANLAR VAR"

— Sayın Aksoy, siz nasıl değerlendiriyorsunuz 2932 sayılı yasa?

Aksoy: 1981 tarihinde MGK tarafından çıkarılan 2932 sayılı yasa T.C. vatandaş olan insanları sadece Türkiye konularına doğrudan bir yasadır. Bu yasa Türkiye konularını, Türkiye görüşüne uygun bir yasa değildir. Çünkü ülkemizde Anadolu Kürtçe diyen insanlardır. Anadil Kürtçe olan insanlar, anadillerini konuşmak zorundadır. 2932 sayılı yasa, olanışında dönemi de çıkarılan tüm yasalar gibi antidemokratiktir. Biz, ülkemizde yaşayan tüm vatandaşlarımızın inisiyatüv.

— SHP Grubu'nun bu konuda hazırladığı yasa teklifini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aksoy: SHP Grubu'nun bu konuda ile ilgili yasa teklifi, Türkiye'deki tüm vatandaşların kendi anadilleriyle rahatlıkla konuşması için ve birleşik. Yani 2932 sayılı yasadan de-

ğıştilmesini isteyen bir yasa teklifidir.

— Peki Sayın Aksoy, Olanışında Hal Valtisi'nin adını sürün olayları uygulamaması ne düşünürsünüz?

Aksoy: Bu çağdışı bir olaydır. Bulgaristan'da göçmen insanları ilgili bugünkü mevcut siyasi iktidarı tutuma belirdi. Hergün bu konuda birleşik söylemektedir. Ama kendi ülkelerinde, kendi topraklarında insanlar sürün edilmiş, çağdışı bir olaydır. Gecelemler, geç parlamentoları ile bir foruma kışılmıştı. Orada Ortak Avrupa Rvini oluşması ve insan hakları ile ilgili konuları tartışma. Tüm insanlık, tüm hükümetler eruk kendi ülkelerinde insan haklarına daha çok saygı göstermektedir. Ama bizim ülkemizde kendi insanımıza iktidare yapmaktasın. Sürün de bir iktidare. İnsan doğulu biddiğildi toprakların zorla işgalatılması bir iktidare. Bu nedenle sürün olayını kınıyoruz.

ODTÜ öğrencilerinin sorunları

HEM KÖTÜ, HEM PAHALI

■ Murat Deniz
ODTÜ-ÖD Başkanı

Sorunlarımız, birlikli kaplar kurulumu toplumsal olarak da geçerli olmaması nedeniyle, Türkiye'nin genel sorunlarından başlıca değil, yüzündeki, içi sorunla dolulu kaplardan biri ve bu sorun aynı bütün kaplara yayılmadık rezervuar aynı: Antidemokratik, katlihi engelleyen, ancak parası olanın yayılabileceği ve asla karşı karşıya karşı karşıya olmadığı manik düşüncesini yansıtmaktadır.

En temel sorunumuz, eğitimde eğitimin paralılaşması, çünkü bu, eğitimde fırsat eşitliğini başlıca baş nedendir.

Harçları artırıldı ve daha da ödenmesi boyutlara ulaştı. Niçin getirildiği bu uygulamalar?

"Eğitim kurumlarımızın parası yoktu ve yarıyılın gıvencesi çokuk ve gençlerimizin daha iyi eğitim görmesi için, öğrencilerin harç alınmaktı." Ne güzel bir mantık. Sonuç: paralı eğitim! "Madem ki hastanelerimizde iyi sağlık hizmeti veriliyor, hastanelerin parası toplanmıyor!" Sonuç: paralı ve özel hastaneler. "Madem ki köylerin yolu yok, köylülerin yolu parası toplanmıyor." Mantık devam eder gider.

GSİM'in eğitimde ayrılan pay 9 yılda yüzde 15'den yüzde 7,5'a düştü. (Gelmiş ülkelerde bu yüzde 20 kadar olamaz.) Kapitalizmin çok üstünde öğrenci üniversiteye "işlenildi". Peki bize verilmekten vazgeçen yüzde 7,5'a ne oldu? Lütüfedilen yüzde 7,5'a ne yerlere harcadığını kimseler bilmiyor. Her harcadığını hem de bütöden gelen paraları, Öğrenci Para Yürütme Kurulu topluyor ve harajı hâdelerle, nasıl harcadığını çok biliyoruz.

ODTÜ'nün bu konudaki bir özelliği ise, otobüs paraları. Daha önceleri bir iki bin liralık miktarlarla kimseyi rahatsız etmeyen servis parası, geçen yıl 50 bin, bu yıl da 100 bin liraya ulaştı, paralı eğitimin bir sonucu haline geldi.

Geçen yıl derneğimizin girişimleriyle, 500 kadar öğrenci, ikinci dönemdeki 30 bin liralık kısımları yatırmadan kayıtlarını yapabiliyordu.

Derneğimiz bu konuda otobüs kiralama yerine, otobüs satın almanın avantajı. Kiminle otobüsleri almakta yoktu alıyorduk, otobüsler de, namların onları ilgilendiriyor, ayrıca kontrol ediliyor ve son. Yaptıkları her seferde öğrenci sırtından kırıyor. Oysa otobüslerin ODTÜ'ye ait olması durumunda, hem denetim kolaylaşır hem de mülklerin emsalatları ve peşin kiralama çoktan alınıyor. Otobüs, Ne yazık ki, Başbakanı yeni otomobil almasını engelleyen ama, kamu kuruluşlarına yeni otobüs alınmasını engelleyen bir Tasarruf Teđbirleri Geliriz var. Bununla birlikte, turizm şirketleri için çok ayrılmış otobüsler ve Türk turizminin yapması için, bu şirket otobüslerinin çok

Ne yazık ki, Başbakanı yeni otomobil almasını engelleyen ama kamu kuruluşlarına yeni otobüs alınmasını engelleyen bir Tasarruf Teđbirleri Geliriz var. Geçen yılki otobüs ihalesi 2,4 milyar lira tutmuştu. Bunun 800 milyonunu devletçe, 1,6 milyar da öğrenciler tarafından ödendi.

aylarında pahalamış gerekçiyorum. Geçen yılki otobüs ihalesi 2,4 milyar lira tutmuştu. Bunun 800 milyonunu devletçe, 1,6 milyar da öğrenciler tarafından ödendi.

Daha önceleri görece ucuz olan yurt ücretleri de son yıllarda kiralaşırken daha pahala mal olmaktadı. Ayda 20 bin lira ödeyip her odada 6 kişi kalırsanız, Çankaya'da bile oturursunuz!

Yurt konusunda bir diğer sorunumuz da karıştıların saat 21'den sonra kantinlere (odaların değil) gi-

rişinin yasak olmasıdır. Bu konuda da önerimiz referandum yapılmasıdır.

Bugün ODTÜ öğrencisi, üniversiteler içinde en kötü yemeği, hem de en pahalıya yemektir. İki kap yemek 500 liraya gelebilir ki, yemek yerine birçok devlet dairelerinde bu rakam 200-300 liradır.

Yabancı dilde eğitimin getirildiği astronomik kitap parası da maddi sorunlarımızın bir kısmı.

Son dokuz yılda "nasibimiz" aldığımız bir başka sorun da, antide-

makratik yasalar. 141, 312, 291 gibi maddeler, öğrenci sorunlarına kamuoyundan destek almak için yapılan tüm etkinliklerin tepesinde, Demoklesin Kılıcıları sanki. Hiçbir zaman dilimi yok ki, birkaç ODTÜ öğrencisi bu noklemlere yargılanmamak.

Diğer bir sorunumuz da, yitirdiğimiz ve yeni yeni mahkeme kararlarıyla dönmeye başlanan, 1402'lik hocaların ODTÜ'ye ve başka necelemlerden birçok değeri hırsızca kaybettir. Bu hocalarımızın tümünü

geri istiyoruz. ODTÜ'de (oldukça) az olan, üniversitelerin bir diğer sorunu da, perili hocaların koruyulması. Herkes bilir ki, hocalarımızın çoğunluğu, hâli bir üniversiteye yararak bilim adamlığı oturuları kurumları kuruyor. Onları övüyoruz.

En önemli sorunlarımızdan biri de, üniversitelerin jandarma ve polis karayolu gibi olması. YOK'un dokuz yücüsünden birinin Genel Kurmay tarafından seçildiği bir ülkede, üniversitelerde sığın polis ve jandarmaların olmaması gerektiğini anlamak zor. Polis ve jandarma, onları istememizi "ortalıkta rahatça anarız yaramaz" işteğimize yorumluyor. Nâbi bütün için de, Batı üniversitelerinden gelen öğrenci hocalarımız, üniversitelerinde neden polis ve jandarmaların çok gezdiğini anlamak da zor oluyor.

Sorunlarımız başkaca bunlar. Çözümüne ve beklentilerimize giden, tarihi bize gösterdiği iki yol var: Ya demokratik bir iktidar gelip bize özimizleri bahsederek ya da derneklerin düğünde, yakan ama yakındır değilmiye palazmaya çoğunluk, özümüzü bizlere biriktirmek, kazandırmak. Yoksa, önceğin ODTÜ'de 18 bin öğrenciye hakkını 100 kişili bir derneğe sa vırmaması ya da sorunlarına çözüm bulması çok geç olacaktır. Yıkın tüm dünya gibi, bu ve yığınları yerine bir grup öylece banyerli hal idolohijine inanıyoruz. Bu nedenle dernekle ilgili, bağımız tuz kilişigini koruyarak, tüm ODTÜ öğrencilerinin de bu işi sayınlaştı rıyunda tarışına açmış bulunu yoruz. □

İTÜ Maden Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı Zeytinoglu "DERNEKLERİN REORGANİZASYONU GEREKİYOR"

İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Fakültesi Öğrenci Derneği Başkanı Hakan Zeytinoglu'na, geçen yılın öğrenci derneği çalışmalarına nasıl değerdendirildiğini ve bu yılı ilişkin çalışma perspektiflerini sorduk. Hakan Zeytinoglu'nu yanıttı başında sunuyordu.

En başta geçen yıl işlediğimiz bir kaç noktaya sunmakla başlayalım. Birincisi, öğrenciler dernek sene öncesiyle çalışamayacak olduğu politikaya ilgilieniyorlar; bu konuda daha çok okuyorlar. Ama tabii 12 Eylül'ün yarattığı üniversite tipolojisiyle çalışabiliyoruz değil. Tabii bizimde otomatik rejimin otomatik olarak etkili büyük. Diğer bir ilginç nokta: politika ile ilgili olarak başlayan bu gençlerin örgütleniş ve eylemliliği güçlü. Öğrenci Derneklerinin de sayısından da anlaşılabilir. Özetle ODTÜ öğrencisi sayıya diye ayrıştı oram Türkiye'de en yüksek dernek birimimiz. Fakat bu oram bizde de yüzde 15'i geçmiyor; bir de

dernek üyesi olup dernek eylemlerine (toplantı, birim çalışmaları, Hak Arama Eylemleri vb.) katılmı da oldukça düşük.

Geçen yıl içerisinde çalışmamızda bu senelik bir bir yanısı. Çalışmalarımız dernek kurulduğunda beri esas olarak birimlerimiz eylemleri yapıyor. Bu birimlerimiz de, çok canlı olmaktadır birlikte, çalışmalarını sürdürdük. Sosyal ve kültürel çalışmaların yanı sıra, gençler sevin veriliyor Kurullar çalışmaya eğilimi. "Naal bir Üniversite" sorusuna ilişkin form, senelerden beri çalışmaları yapıyor. Çalışmalarımıza bakıldığında iki nokta ağırlıkta görüldü. Çalışmaların irtisimle, paylaşımı ve sunumuna katılmı çok düşük. İkincisi de, öğrencinin işi ile çekilebilmektedir ancak.

Kısaca bunu söyleyebiliriz: geçen sene dernekler yakasındaki değeri sen birşey yoktu. Dernekler sınırlı üyeleriyle birşey yapmaya çalışıyorlar, bundan belki bazı öğrenci-

lerin haberi oluyor. Bu tabloyu ben kendi ağzımdan çıkıp söyleyemiyorum. Bu sorunlar tüm derneklerde yaşanıyor. Hatta bunu söyleyebiliriz; bu saydığım sorunlar bir dernek çalışamayacak olduğu diğer derneklerde yaşanıyor. Bunlara yeni işi sorunlar ekleniyor. İlin 1000 saatı derslerle yapıyorlar sorunları farında değiller.

Yukarıda açmaya çalıştığım katılmı eksikliği senelikten çok önemli bir sonucu benec. Senelik zemin polis başlıca ve rejimin çok yönü tehditidir. Ama öbür taraftan da gençlerin depolitizasyonu ve kültürel sızılmayı kurmalarda. Öğrenci tipolojide depolitizasyon olmaksızın fakat örgütlülüğü reddeden bir konuma yakmaktadır. Bence burada esas neden öden katkısıdır.

Derneklerin bugünkü yapısı geniş öğrencilerin katılımının ötetinde engel oluşturmuyor. Ötencim Kurullarının karar organları olması, tabii

karar aşamasına katılmama, öğrencilerin gündemine girmeme konuların dağıtılmasın, dernekle ilgili veriliş; ya; daha bunları onlarca etkiletebilir.

Derneklerin reorganizasyonu gerekiyor. Topodem tırnağı bir reorganizasyon. Ötencimdeki yıla ilişkin çalışma periyodu bu bir iline bence kendisini somutluyor. Önce sene bu çalışmaya kimsen başlandı ve ne kadar zor bir görev olduğunu anladık. Çalışma tarzımızda yaklaşımlarımıza kadar bir çok y y yeniyelektir kuruyoruz.

Dernekler kurulduğundan bu tım eksik ve yanlışlarına rağmen toplumsal hayatın ve demokrasinin cadesinden bir parçası o'dular, bu dan sonra da olacaktır. Dernekle dernekler mücadelesinde i zivil onları bugünkü durumundaki güç geniş öğrencilerin örgütü olup cımanan belirleyecektir. □

zilas. (Sovyetler Birliği'nde yedinci ve bilgin adamlarına verilen ek zmeten söz ediliyor). Brejnev döneminde ise, Brejnev'in bir eseri Moskova'da basılmış, diğer bütün cumhuriyetlerde de basılmak zorundaydı. Ve her basım için Brejnev'e para gönderildi. Bu yüzden şimdi susmamak karp büyük bir savaşım arıyordu. Gırcistan'ın temel gazetesi, parti gazetesinin adı Komünist. (Burada bir kelime oynama var. omâ-niteli kime götürülme, kime smelini anlamaları geliyor.) Bu yüzden parti çok değer kaybetti, halkın, meclislerin görüşleri. Gorbacov için u itibarı yeniden kazanmak çok önemli. Bu yüzden banna bu salımların yapılması konusunda ısrarlılık verildi. Her türlü girişimde altına haklı verildi. Ve hemen bu altımların yapılması hakkında da alar açılmaya başlandı. 19'uncu parti konferansında söz alındığında salonda delegeler arasında dört tane rüyacıların yer aldığı söylenir. Ve Gorbacov'a dört tane döş verdim. "Ya beni partiden atan ya oplan"ı dedim. Onları hemen tutukladılar. İkinci Moskova'dan, ikinci birta Aysa'dandı ve Merkez Komite yetkilileri.

— *Sosyalist ülkelerde nasıl bir gelecek bekliyorsunuz?*

Korotki: Üçüncü sosyalist temel prensip, Rumun dışından tüm demokratik gelişim sağlanmalı. Biz sürekli olarak demokrasiyi burjuva ve sosyalist diye ikiye ayırдық. Bugün işte daha iyi anlayıyoruz ki, sadece demokrasi ve diktatörlük var. Aynı, diktatörlük demokrasi aransın.

— *Bugün Polonya'nın komünistler tarafından değil, belli başka sosyalist ülkelerle de olacağını. Eğer sosyalist yöneten birisi önümüzdeki on yıllarda sosyalizmde komünistlerin belli azınlık olduğu falan bir şey olacak ama, kapitalizmi ne olacak, daha iletir bir demokrasi mi?*

Korotki: Bu önemli şey gelişim yoluyla halkın kendisinin seçmesi. Bugün bir kısım Polonyalıları da bu önceki hükümeti reddetmeye zorladım, onlar eski hükümetin bu iyi götürmeyeceğini gördüler. Kendileri bu sonuca vardılar. Polonya Komünist Partisi bulunduğu yerde. Polonya'nın demokrasinin başta bir özütü olamaz. Polonya'da olaylar olduğunda Gorbacov, Gorbacov'a Polonya komünistleri Genel Sekreteri telefon etti. Ve Polonyalı komünistlerin halk arasında kendisi doğru adlarını yeniden yükleyeceklerine, yani komünist partisinin itibarını yeniden arttıracaklarına inanıldığı söylenir. Bu çok önemli. Bugün bir kez kendileri de itibarımızın kazanılması için mücadele vermek zorundaydı. Böyle bir durum karp karpayız. İyi sanıyoruz ki tartışmalar sonucunda partinin çok açık olarak değişikliğine uğrayacak. Şimdi hem parlamentonun hem parlamentonun dışında bir tek sorun tartışılıyor. Anayasamız 6.maddesi partinin yönetici rolünü

sonusuz bir şekilde belirlemiş durumda. Bugün parlamentoda bu maddenin kaldırılması için ciddi talepler var. Çünkü mesele partinin öteki rolünü sürekli olarak yeniden kalamaması, yoksa bütün sonus olacağı açıktır tutması değil. Partide kariyeristlerin az olması mesele. Polonya'da olup bitenler herkes için çok ciddi bir diler.

— *Biraz tutucu bir yön sarahlı mıyım? Tutucu bir bakış açısı mı. Güçlü odaklar, karışık bir çökme istisnası, irtisap peşinde olanlar, demokratikleşmeden, açıklardan ne kadar ısrar kasmak mümkün? Yeni hareketler yenecekleri aramak mı? Ya da*

demdedir. İstedikleri ya: Sovyetler Birliği kurulumu, toparlanma ama, sosyalist temelde değil. Bundan dolayı düşünce ya yolda: sosyalizmi fikrini zedeleyen tavırlara karp mücadelemek gerekiyor. Bu tutucu Stalinistler de olabilir, burjuva güçler de olabilir. Perestroika sonucunda sosyalist bir ülke olarak kalmayabilir.

— *Perestroika sürecinin bölünmesi mümkün mü?*

Korotki: Bence doğru bu. Şimdi den bu durum. Hen buraya gelmeden çok kısa bir süre önce halk arasında yapılmış anket sonuçlarına bakırm. Gorbacov en popüler in-

tesini yine sadece komünistler kuralabilir.

— *Ekolojik duruma ilgili olarak bir ümitsizlik var. Hiçbir şey yapılmaz gibi; yani bu pompolamıyor belki de, bilmiyorum. Ne yapabiliriz bu konuda?*

Korotki: Bir şeyler yapılabilir. Ama temel mesele daha fazla kontrol edilmelidir. Herşeyin merkezi güçü bir devlet başı olduğu bir durumda hiçbir şey yapılamaz.

— *En temel, en çok tehdit eden, hemen her yerinden tutucuğun ne-leri var?*

Korotki: Bütün mesele, en önemlisi halk kontrolünü olması. Ve bu-

tün bu ekolojik süreçlerin göstergeleri çok yakından izlenmek lazım. Bizde partiler olarak Yüzer Partisi kurulu, resmi olarak olmasa da. Çok güçlü bir hareket var. Özellikle radyoaktif maddelerle çalışan bölgelerde.

— *Ama dünyadaki insanların bir bölümünü radyoaktif olanı değil de, sana ekteki çok yakından ilgileniyor. Ne bilsen oton tabakası, çöpler, denizler öliyor falan. Dün Marmara'daki balıklar ölmüştü mesela.*

Korotki: Balıkların ölümüne Tuna nehrihin önemi önemli oldu...

— *Birkaç maddelik bir program koyabilir miyiz örneğin?*

Korotki: Bu program herşeyden önce uluslararası olmalıdır. Ve en tehlikeli ürtimle biriminde uluslararası bir denetim gerekiyor. Bir tek ülkenin gücüyle Marmara'yı ya da Karadeniz'i temiz tutmak hemen hemen imkansız. Uluslararası anlaşmalar gerekiyor. Örneğin Karadeniz Tuna yatastından kırıyorsa. Tuna nehri boyunca bir tane öke var. Ve benlardan hiçbir sorumluluk kabul etmiyor. Herkes pişliğini atıyor oraya, onlar da geliyor Karadeniz'e boşalyor. Biz şimdi Tuna konusunda uluslararası bir anlaşmanın yapılması için mücadele ediyoruz. Yine bu Marmara denizi, Karadeniz, Akdeniz konusunda uluslararası anlaşmalar gerekiyor. Ve böylece acil durumlarda "Marmara'daki balıkların ölmesi gibi" hemen uluslararası komitasyon toplanması gerekiyor. Komünistler daha gerçekçi düşünmeye başlıyorlar. Sosyal demokratlar ise peykik konuda daha radikalleştiriliyor. Bence bizim sosyalist gruplar çıkış düpmen aramamız için hiçbir neden yok. Bana göre tüm dünyadaki çok güçler arasında bir anlaşma gerekiyor. Geçen yıllar boyunca çok partiler, kendi aralarında sağ partilerle yaptıkları çok daha büyük bir savaş verildi. Bu yüzden bnaş göre koşulların hükümetlerin kurulması çok normal ve güzel bir şey. Eğer komünistler böyle bir o-rütneye sahipse, hükümeti tek başlarına ed geçiriyorlarsa, helal olsun. Ama bu hükümeti kazanma işi belimleni gerekçesi anlamaya olmalı. Halkın öz vermediği hiçbir hükümet normal olarak çalışamaz. Bizde bile bu böyle.□

Şimdi Gorbacov aldığı bütün gelirleri, hediyeletleri vs. parti kasasına veriyor... Brejnev döneminde ise, Brejnev'in bir eseri Moskova'da basılmış, diğer bütün cumhuriyetlerde de basılmak zorundaydı ve her basım için Brejnev'e para gönderilirdi.

Prof. Dr. Kerem İnanç

Astında bir öğreti olarak marksizmi hiçbir şey tehdit etmiyor. Dogmatik marksistlerin kendisini Brejnev'den kurtulmaktan başka kimse zorluk çıkartmaz.

hanelara karp ödemeler gerekiyor mu?

Korotki: Bu görüşün hangileri olduğunu anlamak gerekiyor. İki düşünüyorum. Tutucu görüşün çok daha güçlü olduğunu sanıyorum. Tutucu komünist konum, burjuva revizyonist konumunda daha güçlü.

— *Politik olarak değil de, dipardan midahale...*

Korotki: Dipardan bir kimsenin Sovyetlerin yıkılmasından çıkarılabileceğini sanıyorum. Amerika'da hatta bundan korkuyorlar bile. Böyle büyük bir fel parlayışa yarımay bulursanız, bundan çekinmek pek mümkün değil. Çünkü epeyce tekizimci, bombalamaya var, ne olacak belli olmaz. Sovyetlerin reformları yoluyla ilerlemesi halinde daha iyi olabilir. Bugün bu görüşün Sovyet hükümetini dağıtma yolunda bir konsensus oluşabileceğini düşünmek var. Daha büyük olasılık, la, Sovyetler'deki söz konusu fikirlerin alınması, derinleşmesi gün-

san ülkede. Bugün kime Gorbacov'a karp kayıtsız değil. Karp olanlar da var yandaş olanlar da. Bu, plenum önce bizde onu kişisel olarak eleştirmeye başladılar. Bu da yeni bir durum bizim için değil mi. Baskın zaman ne gösterecek.

— *Markizmi ve modern pratik çöktürdü. Daha önceki zorluk bu konuda bir şeyler söylendiydi ama, bu çöktürüş çöktürüş için daha sonuor olarak antlaşık ilk adımımler neler olabilir?*

Korotki: Marksizmi yeni şeyler getirmekten korkmamak lazım. Dogmatik tutuşu bırakmamalıyız. Markizmi adana. Onuoldu çok molalar basanememek lazım. Marks'ın Manifesto'su 1848'de yazılmıştı unuttumalıyız. Astında bence bir öğreti olarak marksizmi hiçbir şey tehdit etmiyor. Dogmatik marksistlerin içinde. Dogmatik komünistlerin kendilerini başka kime zorluk çıkartmaz. Eğer bu değerdinmeyen Sovyetler Birliği bağında alınırsa, bizde komünistlerin ortori-

Amaç

The institutionalization Process of The "TURKISH TYPE OF DEMOCRACY"

A Politico-juridical Analysis of HUMAN RIGHTS

Senim Cemalmaz
5000 lira

İnsan hakları hukukuna aykırıdan çok daha derinlikte (20 Eylül) rejimle yasallaşabilmesi ve meşrulaştırılması çok nadir ve sorumluluklar. Senim Cemalmaz'ın İstanbul'da verildiği derslerden hazırlanan ve İngilizce olarak basılan kitap önemli bir topluluğu üstüne ükeden bir gaybı ta dolduruyor.

7 Ekim 1989 Cumartesi günü dünyanın bir gözü D. Almanya'nın başkenti Berlin'de, bir gözü de Macaristan'ın başkenti Budapeşte üzerinde idi. Birincisinin nedeni D. Almanya'nın kuruluşunun 40. yıldönümü kutlamaları nedeniyle. Le Gorbacev'un ziyaretine Çin'deki ni andırı biçimde politik görüşlerin ve gösterilerin çelik etmesi ve iki ülke yönetimi arasında politik sistemde demokratik reformlar uygulamaya sokulması konusunda görüş farklılıklarının sürmesi idi. Berlin'de yeni bir Trianon'un yapılmadı, ama sorunlar da henüz aşılabilecek değil. Budapeşte'de ise, Macaristan Sosyalist İşçi Partisi her bakımdan tarihsel bir kongre yapıyor. MSIP feshedilerek Macaristan Sosyalist Partisi adı altında yeni bir parti oluştu.

Kuşkusuz sorun yalnızca partinin isiminden bir sözcüğün kaldırılması değil. Bunun tek başına hiçbir anlam ve önem olamayacağı gibi, zaten uzun bir süredir "sosyalist", "iş-

çi", "emekçi", "birlik", "halk" vb. sözcüklerinin farklı biçimlerinden oluşan çeşitli isimler altında faaliyet yürüten pek çok Komünist Parti bulunuyordu. Macaristan'da olan ideolojik, politik ve örgütsel anlamda Komünist Parti'nin sonlarına son verilir, onun yerine "Yeni Tip Bir Sosyalist Parti" kurulmasıydı.

Bu sayımda Macaristan parti kongresi hakkında iki yazı yayınlıyoruz. Strasbourg'dan yazan Ercan Ersin arkadaşımız, yazısında bu kongrede olup bitenleri özetli bir biçimde aktarıyor, ortaya çıkan sonuçları parti içtihatından öylesi gruplar arasındaki bir uzlaşmanın ürünü olduğuna işaret ederek, bunun gelecekte nasıl bir sonuç doğuracağı üzerine bir soru işaretini koyuyor. Budapeşte'den yazan Tarih Demircan arkadaşımız ise, kongrenin kendinden çok bu noktaya nasıl bir süreçten geçtiğini anlatıyor ve ortaya çıkan sonuç üzerinde komünist hareketin bütününe yönelik bir yorumda bulunuyor. Demircan arkadaş-

● İmre Pozsgay, reform hareketine kökenleri bir öncülük yapıyor. Yıkılan geleceğin devleri başkanı.

dağızmış bu yazısında, "komünist partilerin gerek sosyal-demokratlaşacağı" yolunda bir görüş ortaya atıyor.

Elbette, bu konuda pek çok farklı değerlendirmeler yapılabilir, yapılmaktadır da. Adımlar, hiç kimsenin gereğini tekneli elinde tutmadığın-

dan hareketle, tartışılmasını yeni boyutlar kazandıran tüm görüşlere değer veriyor, dağıtım ürettiren dektiriyor.□

Budapeşte'de uzlaşma

HANGİ GELECEK İÇİN

■ Ercan Ersin

Budapeşte'de Macaristan Sosyalist İşçi Partisi'nin (MSIP) 14. Kongresi partinin başına başa geçişini kararlaştırıyor.

7 Ekim 1989 Cumartesi akşamı saat 20.30'a doğru Macaristan Sosyalist İşçi Partisi yayınında notkaldı. Pazar sabahı ise, "Nepeszedés" ile her zaman yer alan "Börtin Ülkelerin İçleri Birleşti" belgisi artık yer almıyordu. Bu gazete bundan sonra "Merkez Komitesi Yayın Organı" olarak değil, sadece "Günlük Sosyalist Gazete" olarak çıkacak.

Kongrenin ilk iki gün boyunca siddetli geçen tartışmalarının sonucunda, Başkan Rész Nyers çoğunluk tarafından sunulan projenin kabul edilmesini önererek, geçimi tamamen alacak isteyen daha radikal reformistlerle, yeni bir partinin kurulmasını karşı olan ve MSIP'nin aresok bir sentlenmeden geçmesi o-
aminiñ tek birleşenler arasında eksi po-

MSP'nin kuruluşu MSIP'yi tamamen siliyor mu? Janos Kadar'ın eski çağışma arkadaş, "Marksist Birlik Platformu"nun başkanı Robert Ribanski eski partinin gömülmesini reddediyor. Patavitesi akşamı parti üyeleriñ "kapitalizmin restorasyonunu reddetmeye ve MSIP'nin faaliyetini devam ettirmeye" çağırıyor.

libitörü üyesi Janos Berec ve genel sekreteri görevi son eren Karoly Groz da var, uzlaşmayı tavsiye etti.

Nyers'e göre "Yeni Tipten Sosyalist Parti" geçmişin hatalarını devam etmesini arzu ediyormuş, dedi. Janos Berec ise eski "bir komünist olarak" kongrenin dağılmasıyla ilgili ihtiyatçı dile getirip, eski politbüro üyesinin mantıklı bir tutumıyla öneriyi destekledi ve her zaman bütün bütümlere karşı olduğunu söyledi.

Partide görüş farklılıklarının süzürüğü

Elbette böyle bir bölünme, Devlet Bakam ve Cumburbaşkanlığının gelecekteki adımlarını Pozsgay'nın ve Başbakan Miklos Nemeth'in içinde yaramakta. Çünkü her ikisi de, partide gelecekle ilgili görüşleri ve geçmişin analizi ile ilgili görüşlerini tamamen paylaşımlarından ziyade dayatılabilirliği koyuyor. Aralarında Miklos Nemeth küsüdeki konuşmasında azzahın başka bir parti kurmayı davet etti. Nemeth'in bu tutumu ise bundan sonra üyeleriñ parti içinde platform kurma haklarının kabul edilmesini de etkili oldu.

Sonraki ilgili dağılımlar sırasında, Cumartesi öğleden sonra yapılan bir basın toplantısında, İmre Pozsgay; MSIP'nin politikasının bir çıkma-za girildiğini, bu partinin gelecekle bir şekilde bir bir yana olmasını çağırıyor. Bu sadece yeni bir oluşumun muhalefeti sürdürülen rekabeti eze-

retmeye müktedir olabileceğini açıkladı.

Başlanı yapılan birçok tartışmada, yeni partinin alabilceği yönelimler sorumluluk tarafından çeşitli biçimlerde açıklandı. Devlet Bakam İmre Pozsgay'a göre; "Demokratik Sosyalizm, Avrupa Sosyalizmi-ne, geçmişin Komünist Sisteminden daha yakındır. Sosyalist Enternasyonal ve Avrupa Köpüklüğü ile yakınlama olmalıdır." Eski MSIP Merkez Komitesi sekreteri Janos Berec'e göre "Yeni partinin anlayışı, İtalyan Komünist Partisi ve İsviçre Sosyal Demokrat Partisi'ne yakındır. Bir gazetecinin "İdeolojik açıdan yeni oluşumun karakterini nasıl tanımladığını" dedi.

Patavite sabahı Macaristan Sosyalist Partisi'nin (MSIP) okum belgesi, yeni program, yeni tüzük delegelerin geniş çoğunluğuyla kabul edildi. Kongre'deki olağan bir tartışma, Başkan Rész Nyers ve eski politbüro üyesi Janos Berec'in görüşleri arasında uzlaşma politikası öneledi. Pazar günü, Berec'in Platformu "MSIP'nin Yeniden Yapılanması Birliği" kendini dağıtmaya kararlandı. Çünkü, bu platformun sorumlularına göre, partinin bölünmesi devlet tutuma amacına ulaşmıyordu. Bu plat-

formdaki delegelerin büyük çoğunluğu, tek tek "Çoğunluk Koalisyonu"nun bileşenlerinden biri olan "Halkın Demokratik" a katıldılar. Bu "Çoğunluk Koalisyonu"nda İmre Pozsgay'nın "Reformlar Birliği" (en önemli olan), diğer küçük gruplardan "Bölünme Etiliği" ve "Gençlik Platformu" yer alıyor.

Yeni tüzük ikinci paragrafına göre; "MSIP, demokratik, özgürlük, birleşim ve insan gelişimini evrensel değerler içinde kendili bulañ Marksist görüşte bir örgütür... Komünist, sosyalist hareketin gelecekteki ilahiyatıdır." Daha ileride ise, "Orta ve Doğu Avrupa'nın sol reformist partileri ile olduğunu günümüzdeki reformer komünistlerle, sosyalist partilerle ve sosyal demokratlarla organik ilişkiler kurması arzu eder."

Demokratik merkezciyeçilğin tekehdisi, partideki her görüşten ayrılmaları kabul edilmeyecek ya-
yor. Bu yeni oluşum sürekli bir biçimde Kongre'de seçilen bir Başkan ve Başbakan Karoly Ribanski tarafından yönetilecek. Kongreler arasında yılda en az bir kez olmak üzere "Komite" örgütlerinin temsilcilerinin olağan (bölge düzeyinde) geniş bir Ulusal Kongre toplantıları zorunda olacak.

Yürütülen diğer bir tartışmanın sonucunda da, Nyers'in "parti üyeleriñ yasalar çerçevesinde kendi görüşleriyle görüşmelerine izin verilmesi" önerisini kongre kabul etti. Başbakan Miklos Nemeth ve Başbakan Karoly Ribanski'nin da aralarında bulunduğu 107 delega bu oylamada karşı oy kullanıldı.

Geçmiş yeniden değerlendirildi

"Tarifed Yolumuzu Deneyim" başlıklı belge reformcu görüşlerin önündeki tüm görüş, 1948 ve 1956 basarısızlıklarına karşı yeniden açtı-

● Parti Genel Sekreteri Nyers, kongrede uzlaşma, reformların ilerletmesi için.

le kendilerini yeniden örgütlediklerini belirtiyor.

Stalin dönemi, "Parti-Devlet Diktatörlüğüne Yerleştirme" ve "Soyet Sistemini Zorla Tahkik" bölümlerinde de alınmakta, bu politikaların Macaristan'da Rakosi ve Ger tarafından uygulandığı ve 1956'da SSCB'nin müdahalesiyle sonuçlanan olaylara neden olduğu belirtiliyor. Kongre, her türlü taviz ve iltedimcisi ve kararla tutumunu çöktü olmasında ödevini İmre Nagy'yı saygıyla andı.

Kongre metninin devamında, Janos Kadar'ın politikasının 20 yıl boyunca Macaristan toplumunda eşsiz bir ilerleme gösterdiği, tükümlenmiş kat arttırmış, sayılabilecek özgürlük, daha liberal kültür politikası vb. gerçekleştirildiği, ancak 1972'de reformların durdurulduğu ve MSIP'nin, hızla yapılmakta olan ekonomik yapının ve köhnemiş bir fikirlerim mahkumu olarak ortaya çıktığı yer alıyor.

Hızlı reformlar gündeminde

Temel olarak "Demokratik Sosyalizm" yani partinin programında, politik alanda parlamenter demokrasi ve çok partililik, ekonomik alanda pazar ekonomisi ve mülkiyet biçimlerinin geliştirilmesine dayanan. Yeni parti, politerya diktatörlüğünde ifadesini bulan, anayasada kabul edilmiş yönetici rolünü terk ediyor. Bundan sonra birçok olumsuz katkıları seçimlerle oluşacak bir hükümetlere yer almayacak.

Bugün mülkiyetin yüzde 96'sını oluşturan devlet mülkiyeti, özelleştirme ve yabancı sermayenin girilmesi sürecinde önemli derecede geliştirilecek. Yabancı sermayenin girişini denetleyen "soyvet değerlerini yeni düzen" esasında kurulacak MSP, pazar ekonomisinin sonucu doğabilecek sosyal eşitsizlikleri kabul ediyor. Bundan sonra sosyal yardımlar, çıkarılacak gelirlerin yarıya düşürülmesi olarak düşünülecek.

Eğitilmiş devlet teknikeri değil, sağlık politikasında özel inisiyatif öne çıkıyor. Bundan sonra da ana sağlık hizmeti devletin yetki alanı içinde daha yüksek düzeyde geliştirilecek, ama isteyen hastalar için gönüllü olarak gönüllü ailelerin yapması öngörülüyor.

Uluslararası alanda; Macaristan dış politikada "özli reformların gerektirdiği" SSCB ile ilişkileri temel, vazgeçilmez görüyor. Budapeşte COE'nin ve Avrupa Parlamentosu demokratikleşmesini ve modernleşmesini istiyor. MSIP Arvura bülteninde, özellikle Macaristan ve Avusturya'daki Tuna havzası halklarının yakınlaşmasını istiyor.

Kongre, 1956 ayaklanmasını hemen ardından sosyal mülkiyetin savunulmasını yetki tanımlı, MSIP'nin sosyalizm içinde sosyalizmin politikalarını eleştiren eleştiri mülklerini dağıttı. 23 Ekim 1956'ın bundan sonra "Ulusal Mutabakat" günü olarak kutlanmasını kararlaştırdı. Salı sabahı saat 01'de kapazlandı kongre sonra bu konularla hata tartışılmaktadı.

Yeni yönetimin ilki zor

7 saat süren kapalı oturumun sonunda kongre yeni yönetimin seçeceği sürpriz olmasa sonucu açıkladı. Herkes Rezso Nyers'in seçimi

bekliyordu. 65 yaşında olan Rezso Nyers, 1948'den önce Sosyal Demokrat Parti'nin üyesiydi. 1948'den komünistlerle-soyist demokrasiler birleşmesi sonucu kurulan MSIP'inde yer aldı. 1956'da İmre Nagy'nin ilk hükümetinde girdi. Daha sonra Janos Kadar'ın kabinesinde yer aldı. 1968'de ilk yılan bir MSIP'in politbüro üyesi, ilk ekonomik reformun öncüsü oldu. 1972'de öngörülen projelerin, kısıtlamaları, politikasının uzun süre ortadan silinmesini öğü aldı. Mayıs 1988'de politbüroya seçilerek yeniden politik sahneye aktif olarak çıktı.

Başkanlık Kurulu (Prezidyum), yeni partinin kurulmasını karar altına alan kongre bünyesindeki büyük çoğunluğun çeşitli bileşenlerini yansıtan 23 kişiden oluşuyor. Aynı reformcu akım temsilcileri İmre Pozsgay, Miklós Nemeth ve Gyula Horn'dan başka, genç komünistlerin eski başkanı Sebász Habsor'nin dışında, bugüne kadar az tanınmış genç yöneticiler rastlıyor. Başkanlık Kurulu'nda yer alan genç öze, yeni gençlik örgütü olan "Demokratik Gençlik Federasyonu"nun 32 yaşındaki başkanı, Tahsin editörü gibi, MSIP'in

yenilenmesini yana alan Janos Berenc ve Karoly Grosz yönetime seçilmedi.

Rezso Nyers Pazartesi akşam yaptığı konferansta parti bünyesinde "politik soruşturmanın" olmayacağını, komünist duyarlılığı taşıyan bütün militanların partide yer aldığını söyledi. Buna rağmen parti bünyesindeki bütün militanların aynı bu beşerliliği sağlamları zorlukları konusunda kaygıları olduğu da ortada.

Nyers'in birlikten yana tavırla bu reformcuları öfkeliyor. Gece kongre salonunun çıkışında İmre Pozsgay'ın arkadaşlarının hala ofise geçmesini. Onlara göre parti Stalinciler için kapı dırdı etmedi.

Şimdi, eski MSIP'nin 725 bin üyesi 31 Ekim'e kadar yeni partiye geçiş başvurusunda bulunacaklar. Bu başvuru, yeni partinin programı ve tüzüğüne kabul etkilileri belirlecek yazılı olarak yapacaklar. Kasım ayında bütün hükümet yönetimleri yenilenecek ve yeni kararlar dağıtılacak.

İmre Pozsgay, 25 Kasım'da yapılacak halk oylamasında partinin Cumhurbaşkanı aday olarak resmen belirlendi. Pozsgay'ın "De-

makratik Forum" (la ana muhalefet hareketi) başlatılabilecek seçim zafarını mümkün gösteriyor. Yeni parti gerçek anımsı ye gelecek yıl yapılacak genel seçimlerde verecek. Kongre kararlarını seçimleri kazanmaya yetip yetmeyeceğini göreceiz.

● Kongre'den Grosz'yı andı...

Macaristan'da yeni tip bir parti için

VEA KONGRESİ!

Tari Demirkan

Budapeşte Kongre Saray'ın karyolaları, koridorları ve salonları her yıl yabancı basın mensuplarıyla dolu oluyor. 7 Ekim cumartesi akşam saat 20.24'de Macar Sosyalist İşleri Partisi Kongresi oturumuna Divan Başkanlığı yapan Gyula Horn şu tarihi açıklamayı yaptı: "Az önce gerçekleştirilen toplantı sonucunda göre, Kongre'yı katılan 1400 delegenin 1202'si yeni parti programını kabul etmiş, böylece Kongre, 'Macar Sosyalist Partisi'nin kurulmasını onaylamıştır'."

Delegeler karışık coşkuyla, ayakta alkışladılar.

İç ve dış yankılar

Aynı gün, Kongreye kadar parti genel sekreteriği görevini yürüten Karoly Grosz bir demer veriyor, yeni partinin kurulmasını öngörüyor ve özü kullandığını belirtir, bundan sonrası için planlarını sonra bir gazetteye, politika'dan yayınlanacak, emsallikliği katıyacağı açıklıyor. Parti içinde tutucu kanadın liderlerinden sayılan ve Kongre öncesi "Hutanlılık" platformunu kuran Janos Berenc yeni partide yerini arıyor, temaslarda bulunuyor. Pazar ve Pazartesi günleri, ilk sağırlardan partinin içindeki değişik grupların daha seç tepkileri de geldi: Pazartesi günü bir basın toplantısında düzenleyen Markéta Brítki Platformu üyesi Ribánski kongre delegelerinin MSIP'i feshetmeye yetkisini onaylamış. Sen, yoruyor, MSIP'ın varlığını sürdürdüğünü açıklıyor, parti örgütlerini yeni partinin diktatörlüğüne yitirmişine karşılık bulunduyor. Aynı gün, ara-

larında tanınmış simaların olmaları bir diğer etkierim grubu da "Macar Komünist Partisi"nin kurulduğuna kamuoyuna açık oluyor. Bu karar hem Doğu'da ve hem de Batı'da yinideki çek gücünü bir ilgilile karıştırdı. Reform yanlı sosyalist ülkeler ayta teminli bir iyimserlikle bakarken, reform karşı ülkeleri ise gelişmeleri gözlemlemek güç duymadıkları bir kuykula eke alıyorlardı. Batı Avrupa siyasetçileri bu gelişimi 20. yüzyıl siyasi gelişmelerinin en önemli olaylarından biri olarak değerlendiriyor, demokrasinin ayağı ve Birleşik Avrupa yolunda atılmış önemli bir adım olarak tanımlıyorlardı.

Bu noktaya nasıl geldiniz?

Küçük bir Ort-Avrupa ülkesinin sıradan bir komünist parti kongresinde bir ülkenin siyasi hayatı, yamanlığı içinde olduğu haline gelebiliyor. Macar Sosyalist İşleri Partisi'nin kongresinde partinin aidiyala birlikte değişen neydi? Bu deyişlik Macaristan'da bir süredir devam eden reform sürecinde bir dönemin kapanması, yeni bir dönemin başladığını mı işaretliyor? Dönüşümün Macaristan açısından taşıdığı önem tartışılmaz, ama dönüştürme neden bölünse büyük ilki görmez, neden öze haline gelmiştir? Sansasyon temeli var mıydı? Yoksa gerçek (aslında önem abartıyor mudu)? Bu sorulara yanıt bulabilmek için Macaristan'ın kongreye nasıl geldiğine bir bakalım.

1980'lerin Avrupa sosyalist ülkeleri içinde yer alan sosyalistler arasında gelişmelerin gözlemine göre en eski olduğu ülkelerden biridir. Macaristan'da ekonomik reform ku-

nusu ilk kez 1968'de, yani 1956'da modelin reformu talebiyle ve halon beşerliliye itikadları geçen İmre Nagy'yı Sovyet akteri desteğiyle deviren Janos Kadar döneminde gündeme geliyor. 1968'den 1988'e kadar ekonomik reform cabalarından elle tutulur bir sonuç alamamış, reform sürecinin öngörüsü dönüştürmelerini temsil ediyordu, model sınısı yapısına e sirmemesi sadece ekonomik yapının reformdan geçirilemeyeceği gerçeğini kanıtlar. Bu dönemde sosyalist ekonomik yapının hantal ve ağır aksak işleyişini hızlandırmaya, izole edilmiş ülke ekonomisini geliştirici etkilerine açmaya ve ülke ekonomisini dünya ekonomisine entegre etmeye yönelik baskılar bürokrasilerin ve örgütlerin bir bütün haline gelen parti-devlet monolitik yapısının kapılarını engellerinde etkilemiş, giderek ağırbaşlı ekonomik bunaldı bu boylarımla olağanüstü olarak arınmasında da neden olmuştur. Reform sürecinde başları olumsuzlamanı koşula, modelin tınısı yapılabilecekleri toplan yenilenmesi, özellikle de siyasi yenileme sürecine doğru yöneltilen.

1980'li yıllarda ortasından itibaren değişim koşulları bu alanda da yerleri adımı atılmasını olanağla hale getirdi. Uluslararası platformda da gündeme gelen yunusmada dönemi, Sovyetler Birliği'ndeki perestroika süreci, küçük ülkelerin manevra olumlarını artırdı ve bu ülkelerin, bakağaz hareket etme, kendi ulusal koşullarına uygun politikalar geliştirmeye eğilimleri güçlendi. Doğu'da Horn ve Doğu-Avrupa'daki hareketlenmelerle bencilli etkilerinden biri de Polonya oldu. Polonya bölgede var olan fo-

Demokratik Forum'un yeni Sosyal Demokrat Parti'nin seçmenleri MSP için partilerini terk edecekler mi? Aynı gücünin gitmekte olduğu bu dönemde pazar ekonomisinin vaaletleri seçmenleri kazanabilecek mi? Uluslararası sonuçların bu süreçte görülecek.

Devlet partisine son

Ne idiyordu parti içindeki reform kanadı? Reformcularda ilkönce demokratiklerin çemem olduğu çok partili bir rejim ortasında kuyfılgı ve parti diktatörlüğüne olanak tanımayan, yurtdışından insanlık veratandıkları haklarını temel olarak anayasa ve yasalar çerçevesinde faaliyet gösteren bir hukuk devleti talebi oluyordular. Halkın açık itirazını serbest seçiminde diki getirilebileceği temsili demokrasinin yapma gerekliliği ve bu yolla seçmen parlamenterizmin devletin en ileri yetkileri seçer organı olarak da sığa-

sal (teşbir) arzusundadır. Tüm bu hedeflerin gerçekleştirilmesi doğa- larak bir yandan çok partili siyasi rejiminin yaşama geçirilmesi, diğer yandan da 40 yıllık bir tek parti eksenli yönetim yapının, parti-devlet sarmalının imkanı tanıdığı tüm imtiyazlara sahip olan bir partinin gölgesinde olarak bu konusundaki fırsatı otomatik gerçekleştirildi. Pekli bu istem, toplumdaki yoksulluğun, kırsal sahilin olumsuz ve emtin solu eduldu için partide giren, su basılan tutan, dünden şimdi imtiyazların ve ayrıcalıkların 40 yıl önce bir vicdani rahatsızlık duymadan kullanan parti-devlet bürokrasi kadrolarına nasıl kabul ettirilecekti? Sekizyüzyıllık partinin tabanında yenilenmeden yeni düşünceler giderek yaygınlaştı, reform kanadı parti içinde güçleniyordu. Ama bu yeterli miydi? Parti içinde giderek sertleşen gençlik 40 yıl eleştirisi nedeniyle kafası alık bulduk olan evlere dayanarak aklıma nasıl gelecekti? Şurası da bir gerçek ki, yenilik isteyen ve göçmülcü kesimden eleştiren radikal reform kanadının karşısında parti içinde, 40 yıllık tarihle özdeşleşmiş yitirmiş emekçi sınıfı sahip ol- kan, bu anlamda birer da duygusal temelde bütünsel bir kanat da oluşuyordu.

Bu noktada belirleyici olan parti

40 yıllık zorunlu tutukluluğun ardından siyasi arenayı dolduran ve parti- fişle mekum edilmis olmanın yarattığı yoksulluğu ağır etkilerle ve ağır taleplerle üzerinden atmaya çalışan siyasi partilerin olağanüstü ağırlığı etkisini kısı soredü gösterdi, modelin tüm kurumları doğrudan doğruya yitirdi ve son 40 yıl- yenden ele alınmaya, yeniden değeri- lendirilmeye başlandı.

Reami tarih sorgulanıyor

Önce 1956 dönemi gündeme gel- di. Bilinen ama görmedik gelinen belgeleri ve gerçekliği etkileye, halikın da istemine uygun olarak. Kadar döneminde "kayıp-devrim" olarak adlandırılan 1956 olayları şimdi artık "halk ayaklanması" olarak tanımladı. İmre Nagy ve o dönemin diğer kurbanları rehabilit- e edildi. 16 Haziran 1989'da İmre Nagy ve onunla birlikte olan mah- kum edilip kurşuna dizilen iki mü- cadele arkadaş o tarife kadar gö- müllü kaldıkları kimselerin mezar- hından alınıp, muhtemelen bir cema- te torenle yeniden toprağa verildi. Yüzbinlerce insan katıldığı toreni radyo ve televizyon 8 saat boyunca naklen yayımladı. Gecikmeler bak- rırsa, önümüzdeki günlerde parla-

ka çemen zümreye hakiniyet ola- nağı veren siyasi demokrasiyele gü- düklogun sahibi arandı.

Tüm bu olumsuzluklar doğal ola- rak, 40 yıldır uygulanan modelden kaynaklanmaktaydı ve modelin mi- rade komünist partiydi. Re- formculuk 20. yüzyılda insanlığın büyük imtiyazı olduğu yeni toplum- sal sistem adına Sovyetler Birliği- nde ve son 40 yıl içinde de Doğu- Avrupa'da gerçekleştirilen "sosya- list yapılaşma"nın bu biçimle tari- hini çıkarmak sakaklarından bir ol- duğunu belirtiyor, dolayısıyla hata ve çarpıklıkların bir iki iderin dik- tatorluk egiliminden kaynaklanma- dığı, sorunun sistemin yapısında olduğunu saptıyorlar.

Komünizm sosyal demokrasiye yöneliyor

Macaristan'daki parti içi reform hareketi için döşülen derin ideolojik-ekonomik ve siyasi buna- lımın çözümlenmesi sistemsel değışik- likleri gerektiriyor. Partiler, parti içi sosyal demokrat hareketin tarihsel kökenlerine geri dönmeye yolunu arıyor. Macar Sosyalist İşçi Partisi'nin adının değışmesi, partinin önde komünist olma özelliğini reddetmesi gibi derin bir anlam ta-

KISA... KISA...

İLK F. ALMAN DONANMASI LENİNGRAD'DA

İkinci Dünya Savaşın'dan bu yana ilk kez bir Federal Alman donanması bir Sovyet limanına ziyareti etti. Üste "Aaxos" zırhlısında ortak bir ba- sen toplantısı düzenleyen Federal Alman donanması komutanı Amiral Be- enhler ile Leningrad Donanması Komutanı Amiral Samoylov, ziyareti "te- rihsel bir dönüm noktası olarak" nitelendirildi.

Federal Alman denizcileri, Leningrad'da bulunan ve İkinci Dünya Sava- şı sırasında Alman kuşatman nedeniyle hayatlarını kaybeden 800 bin kişinin gömüldüğü Piskaryovskoye Mezarlığı'na giderek ziyaret kurdular.□

LA PASIONARIA İVİLEŞTİ

İspanyol Komünist Parti'nin 93 yaşındaki Onur Başkanı Dolores Iber- ruri'nin yakalandığı akciğer iltihabını atlatıp, dört hafta kaldığı has- taneiden taburcu edildiği bildirildi. İspanya İL Savaşın'ın kahramanların- dan ve "La Pasionaria" olarak tanınan Dolores Iberri evine giren Madrid'de gazetecilere verdiği demeçte, "uzun süre hasta olanaktan de- yeri izimü duyduğum, en kısa zamanda yeniden çalışmaya başlamaya azimli olduğum" söyledi.□

26 YILLIK HAPİS SİSİLİ SUYU İBİRLİDİ

Güney Afrika'daki üçüncü juri 15 Ekim 1989'da 26 yıldan bir tutuklu bulunan Afrika Ulusal Kongresi'nin yöneticilerinden Walter Sisulu'ya salıverildi. Afrika Ulusal Kongresi Başkanı Nelson Mandela'nın mu- cadele arkadaşları olan Sisulu, sahilvaktiden sonra, hükümetin çağında bulun- rak, örgütünün aktif çalışma hakkını talep etti.

Walter Sisulu ile birlikte, 1963 ve 1964 yıllarında bu yana üçüncü juri tarafın- dan hapsede bulunan Ahmed Muhammed Kathrada, Elias Moteoedi, Raymond Mphahleli, Mhlabi, Wilton Mkwayi, Andrew Mlangeni ve Yaf- ta Masumane da salıverildi.

Ot yandan Güney Afrika'nın 17 kentinde 150 bin siyahi emekçinin çalışma yasasını protesto ettileri, Sisulu ve arkadaşların salıverilmesinden bir- kün önce yapılan gösteriler "Nelson Mandela'ya Özgürlük" belgisiyle yan- kalandığı bildiriliyor.□

ÜRETİLEN KADAR KİMYASAL SİLÂH ÇEKİRİZ

AB Temsilciler Meclisi, Federal Almanya'da bulunan Amerikan kim- yasal silahlarını, ancak çeli çelik kimyasal silah tıretimi miktarı ka- dar azaltılmasını kabul etti. 1990 savunma bütçesine yapılan ekte, Federal Almanya'daki bir depoda bulunan silahların bir üçte birini geri çekilmesini, her iki ayrı bir tüpe bulun ve ancak ateslenince korkunç bir etki gücüne sahip bir kimyasal silah döşen "çeli çekirtekleri" yeterli miktarda üretilmesini mümkün olacağı belirtiliyor.□

PİNOCHET ARŞİVLERİ KALIRIYOR

İki diktatör Pinochet'in gizli polis CN'yi ihlaledeceği açıklandı. CN, sayış 1983 yılı üzerine 1982'den itibaren, ikenceden geçirilmiş ve kağız- lama fiilleri nedeniyle bütün edine ve uluslararası kamuoyuna lanet- lenen bir kuralıdır.

Şili'deki mahkemeler güçlerini bildirdiklerinde göre, Pinochet'in bu ka- rarı, yaklaşımları önce Devlet Başkanlığı seçiminde demokrasi cephesinin adayının seçilmesi kararına (hükmüne) çok güçlü olmaksızın kaynakla- nıyor. Muhalifler gücüleri, Pinochet'in gizli polis CN'yi ihlaledece, bu de- neme gücü polisin eline geçen ve içinde bulunan arşivler demokratik bir i- ktidarı eline geçmesini önlemeye çalıştığını ifade ediyorlar.□

AT-COMECON TOPLANTISI MOSKOVA'DA YAPILDI

Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi ile Avrupa Topluluğu arasında Moskova'da yapılan görüşmeler tamamlanmış. Bir gün süren görüşme- lerde, her iki tarafın da 60 uzman ve bilim adamı, çevre koruma, bi- lim ve teknik, standartlar, istatistik, enerji ve diğer alanlardaki iş bir- liğiyle yapılabileceğini tartışıyor. İstatistik ve firmalar arası işbirliği konu- ruda da elinde toplantının Katar ayında Brüksel'de sürdürüleceği karar verildi.□

Aktüer (Diy Haberler Servisi)

Küçük bir Orta Avrupa ülkesinin sıradan bir komünist parti kongresi nasıl olmuş da dünya siyaset yaşamının ilgi odağı haline gelebilmiştir? Macar Sosyalist İşçi Partisi'nin kongresinde partinin adıyla birlikte değışen neydi? Bu değışiklik Macaristan'da bir süredir devam eden reform sürecinde bir dönemin kapanıp yeni bir dönemin başladığını mı işaretliydi?..

dığı toplumsal muhalefetti. 80'li yıl- larından itibaren özellikle kırsal alanlarda toplumsal modelde kapı- ları açılan ve demokratik talepler mu- halefeti hareketleri oluşuyordu. 1985'in sonlarına doğru parti için- deki reform kanadında da baskınla- ya bir hareketler yataklık değiy- lse, ama meşruluk kazanmaya başlıyordu. O tarihten bu yana yeni kurulan partilerle birlikte, özde- mizli iş yapışının planlanan önemi- zede katılmak için hazırık yasan partilerin seyn 15'i buldu. Ama en önemli ve halk arasında da destek bulan muhalefet örgütleri bu iki partide ve özellikle de Macar De- mokratlar Forumu oluşmazdı ki se- cimde iktidara ağır etkilerece- deni güçlendir. Nitekim Temmuz ve Ağustos 1989'da yapılan 40 bölge- deki ara seçimi de bu partinin aday- ları kazanmıştı.

Toplumsal muhalefeti siyasi par- tiyi halinde örgütlemeyişle Macar- istan'daki 40 yıllık tek partiye bu- bir erozyon dönemine girdi. Bir yandan parti içi reform kanadının radikal ve adam adam iher bedife- re yönelik mücadelesi, öde yandan

mento, 1956 olaylarının başladığı gün "ulusal burjuvazi günü" olarak anıma giren ilan edilekti. Stalin döneminde tekahül edeni yla- zar, parti diktatörlüğünün kanunusuz ve acımasız uygulamaları tek tek gündeme geldi. Tartışılan her konu- da siyasi hareketler tarfı koyarak, yeni yeni oluşan siyasal kimlikleri- ni de belirtiyorlardı. Bu tartışma sü- reci MSIP içindeki gruplar açın- dan da tam ve sağlıklı bir ayrışma süreciydi.

Ülkedeki ekonomik geri kalma- lık tartışıldı. 40 yıllık "başarı pro- pagandası" ardından, Batı'nın ne- denleri arasında kalkıştığı sorunu- na yanıt arandı. Geri kalındığı açık- tı. Çünkü Macaristan gelişmişliği 40 yılda nereden kazandıydı, ya da ne- zeri kazandıydı, doğa olarak ken- dini bir Etyopya'yı değil, tarihsel olarak birlikte geliştiği Batı Avru- pa'yı ve komşu ülkeleri kısıpıla- rak yapıyordu. Bir kıyaslama ile- hangi firmaların kazandığı, 40 yıl- da görülen farklılık kuyuları ger- kalandı ki konusunda kuyuları yer- birakıyordu.

Demokratik konusu tartışıldı. He- men İkinci Dünya Savaş sonrası başlanılan salkılı demokratik süre- cine 1945'den son verin, "proletar- ya diktatörlüğü" adı altında kendii diktatörlüğünü kurun komünist partinin neden olduğu despotik yitilene eke alındı. Toplama kampla- rı, zorunlu stüdyoları, işlepaşları, dermece davalar gündeme gel- di, bir çemen suyu yerine bir baş-

ıyor. İşte dünya siyaset yaşamında Macaristan'daki gelişiminin taşıdığı olağanüstü önem de buradan kay- naklanıyor. Dünya tarihinde ilk kez iktidardaki bir komünist parti tar- fından deneyimler çıkardığı deride- ris bir sonucu olarak kendii kendi- ni ortadan kaldırdı, sistemsel değışik- likleri amacıyla kendii özbeözün- de köklü değışikliğe girdi.

Bu değışiklik Macaristan'da yeni reform kanadının, tarihsel sosyal de- mokrat hareketin bir yeri gelenek- lerini geri dönmek arzusunda kay- naklanıyor. Ama görünen o ki, bu, tek bir ülkede tek bir partinin gün- deme gündüldü dönüştürme öde- neme sahip, gelecek açısından ön- gedenir, eğilim belirleyen bir olay. Görünen o ki, bölgesel sosyalist yapılaşmanın miranı olan Bolşevik- Komünist Partiler kendilerini ya- den tarihsel koşulların kapitaliz- min derin bunalımından, savışla- rın, iktidat ve sefilitten ve bunlara bağlı toplumsal dalgalanmaların or- tadan kalkmasıyla, dönmelemler- de durup, tarih içinde göçmice ak- bir olgu olarak yerlerini kaybeder. Yi- ne görünen o ki, sosyalist ülkelerin yol arıyaları Yirminci Yüzyılın son- cında yirüylük başında yazılan sü- cün tezmin yazgınamına da grevli- k çıkacak. Bolşevik-Komünist Parti- ler Sosyal Demokratlaşacak, İkinci En- ternasyonal'ın tarihsel gelenekleri- ne geri döndü yolu aramacak.

Macaristan'daki gelişimlerden il- ki çıkankatı ders bu olsa gerek.□

Marmara Denizi tümünden ölü bir deniz olma yolunda

OLAN BALIKLARA MI OLDU?

Yitirilen sadece balıklar değil, geleceğimiz. Deniz bitiyor. Yeşil hızla yok oluyor. İnsanlar havadan zehir soluyor. Gürültü insanı deli ediyor.

Ne yapılacağı şimdi yapılmadı. Yarin çok geç. Hemen, bugünden tezi yok önlem alınmalıdır.

■ Orhan Demirbaş

6 Ekim akşamı TV-1'de 20 haberi izliyordum. Haberler her namamı gibi iktidar, mahaletiler partileri liderlerini, sözcüklerini demeyi ile buluyor. Türkiye'nin politik gündeminde cumhurbaşkanlığı seçimi var. Kim olacak? Olmaz mı, olmaz ne olur? Sorularına yanıtı. Spikar, haberleri okumaya devam ediyor. Bir haber için İstanbul'a bağlanıyor. Ekranda balıkcı, onkilerce balık. Sahile yürüyor. Kadıköy'den Pendik'e dek. Sanki ben

can keşkişiyorum.

Aylardır balık görmeyen, görsede istavritten başkasını yiyemeyen insanlar, karagözerli, mercanlar, kirlenmiş topraklara koyulmuş. Herkes bir telatır almış. Belediyeler yitirilmiş sahile vurmuş balıkları nezdin öldüklerini gerekçesiyle yaklaştırmakla gerçekliği yanında uyarılarına buluyorlar. Balıklardan benekler, laboratuvarlarda incelenmeye alınıyor. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı, tahlii sonuçları açıklanmaya değin balık satırlarına yasak koyuyor. Balıklar belki de ilk kez böyle bir karaa yığın-

● Aylardır balık görmeyen, görsede istavritten başkasını yiyemeyen insanlar, karagözerli, mercanlar, kirlenmiş topraklara koyulmuş.

tal telatır gösteriyorlar ve giziz takımlarıyla Haliç çıkısında deniz trafiğini aksatarak, protesto eylemi yapıyorlar.

"Ay bitti bayram kaçır" diye bir halk deyişi var. Tahlii sonuçları "çok korkulduğu" gibi çıkmadı. "Çok

yükür" balıklarda zehir ve toksik madde bulunmadı. Balıkları havasızlıkta öldükleri yerlere "tesbit edildi". "Sevindirici" bir haber olarak da balık satırlarını serbest bırakıldığı açıklandı. Bir iki gün gazetelerde çevre kirliliğinin

nasıtlığı boyutlar üzerine bir şeyler söylendi. Sonra... Sonra, sonra önemli yitirdi. Taki, balıkların bir daha ki toplu intihar eylemine kadar. Şimdi ne söyleyeceği? "Vah vah, nesli tükeniyor zavalıların" diye iç mi geçirecek? Yoksa, "Yanık öldü güzün balıkları" diye hayrlanacak mıyız?

Ne yapılmış balıklar ölmesin diye? Çünkü yitirilen sadece balıklar değil, geleceğimiz. Deniz bitiyor. Yeşil hızla yok oluyor. İnsanlar havadan zehir soluyor. Gürültü insanı deli ediyor.

Ne yapılacağı şimdi yapılmadı. Yarin çok geç. Hemen, bugünden tezi yok önlem alınmalıdır.

Çünkü yıllardır, çok uzun bir çevre tarafından da olsa, söyleniyordu: "İzmit Körfezi'nden umut yok!". "Kürlemez böyle devam ederse Körfez bataklık denecek" diye. İzmit Körfezi öldü. Gemi Körfezi öldü. Bandırma Gemi Körfezi öldü. Marmara tümünden ölü bir deniz olma yolunda. Kimsa bunları söyleyen insanların sesine kulak vermedi. Cıvayırı herkes gözüyle gördüğü halde kulak kırdı. Unusmadık: "Denizimiz deldi" dedi sanayicilerimiz. Üç kurşak atırma ontime feda etti doğayı. Siyasi partiler, "çok önemli" politik konularda için çektirildi doldurmayan laflar etmeye, çevre gibi "basit" bir konuya terah ettiiler.

İk tek bir insana önemli görülen diyorlar. Birey olarak umursamamışlar, sınırlanmış kurallarla zorundadır. Her kimsa, bir koldu yamayı istemez, bunu görsün alamaz. Benim bilgimin, sesinden baş duyduğum insanları, sevdiğim, renklerine ruhuk oldığını balıkları, gölgesinde serinlendiğin ağaçları, teremti denizi, kuyulu çocukları da görümleri, sevelimleri, yayayabilmeli. Ben bu dejerleri atlatırdım, babalarından nasil miras alıydım, onu koruyarak, güzelleştirerek, zenginleştirerek çocuklarımı emare edebilmeyim. Emarete hayaret etmemek için üzerine diyor yapılmıyor. Çocuklarını seven herkes yapmalı.□

Paris, Buz Kıtası'nın 15. Konferansı'na ev sahipliği yaptı

BUZ DAĞLARI ANTARTİKA'YI KORMAYA YETECEK Mİ?

Ercan Enis (Stasbourg)-Dünyanın el değirmeni Buz Kıtası'nı tehlikeye sokmadan, bir gün buradadır petrol, altın veya diğer madenler zenginleştirir mi? Başlatı bu hayır diyor ve Antartika'nın "Ulusalasız Doğal Resvi" olmasını öneriyorlar. Bunların arasında Fransa ve Avustralya da var. Başlatı ise 1988 Wellington Anlaşması'nı hatırlatarak, bunlara bu yöntemlemleri getirilmesi gerektiğini söylüyorlar. Bu ve benzeri bütün tartışmalar 9 Ekim'den itibaren 10 gün boyunca Antartika anlaşmasını imzalamayan 39 ülkeli katıldığı 15. Konferansı çağmalarında gündeme geldi.

Antartika diğer kıtalarla benzenen bir kıta. Büyüklüğü (14 milyon kilometrekare), düzeltilmesi mümkün olmayan iklimiyle, buzlarla, soğukluk rekortlarıyla, deli esen rüzgarlarıyla aşkın bir dünya. Startısı de öyle. Bir avuç iltis, yani Fransa da içinde olmak üzere 7 ülke bir dönemler baysırlarını dağıldırdıysalar bile, Antartika hiç kimsenin ağı değil.

Nitekim, 16 gün boyunca bir soğuk bütün tartışmaların ana konusu olacak. Önemli bir soru, bu buz kıtası, atmosferek karbonik gazların görüldüğünü, ozon tabakasının delinmesini ortaya çıkaran bilim adamlarının yitirdikleri seslerle acılemeye başlamış bir soru. Bir de, benzeri, presnaye de olsa bir gün bu dünyanın eleğimsiz yeşil alanlarında petrol altın veya diğer maden-

lerin çıkarılmasına izin verilmesi midir?

Yani, Antartika'nın doğal maddenlerle ilgili faaliyetlerin yönetmeliklerini içeren ya meşhur Wellington anlaşmasını imzalamak mı gerekiyor? Ya da tam tersine bugün Fransa ve Avustralya'nın önerdiği "Ulusalasız doğal rezerv" olarak bırakmak mı gerekiyor? Paris'e bu kara karşı veya birlikte olanlar çıkacak. konuya giris konuşmalarının hepsinde "Antartika'nın özel ekolojisi, bilimsel ve doğal konumu, dünya çevresi için önemi" hâglik ilave ediyor... Ve Wellington Anlaşması... 30 yıldan bir ilk defa Antartika üzerinde dolaşan bir karabulutu tehlikesiyle, koruyusla karşı karşıyayız. 1959 anlaşmasıyla dünyanın en büyük, en zengin laboratuvar haline getirilen bu kıtanın içindeki bir çatlak gibiydi.

1 Aralık 1959'da ABD'nin başkanlığında imzalanmış Antartika ile ilgili Washington Anlaşması, hiçbir diplomatın bugüne kadar beceremediği en güzel anlaşmalardan biri olarak ortaya çıktı. Bu anlaşmanın 1. maddesi gereğince "Antartika'da sadece pasifik faaliyetleri için verilebilir. Aşırı karakter taşıyan faaliyetler yasaktır" Yani her türlü askerî harekâtlar, iditihân, her çeşit silah denemeleri yasak. 2. maddesi "bilimsel araştırmaya özgürlüğüdür". 3. maddesi "bilimsel araştırmalarda uluslararası sınırların kaldırılması" içeriyor. 4. maddesi "ülke topraklarının egemenliği üstünde hak hâli sürüyor" deniyoruz. 5. maddesi "Dünya'nın nüfusunu arttırarak, bu bölgede meydana hayvanların ve deniz bitkilerinin korunması anlaşmasıyla zenginleştirildi.

20 Haziran'da, Fransa ve Avustralya ortak basu toplantısında "Antartika'nın uluslararası doğal rezerv olarak kalmasını önlediren 19 Ağustos'ta ise ilk defa imzalanmış Antartika'daki madden araştırmalarının, çevre korumasıyla uyumuna el değdiği ve bu önerilerin 15. konferansa götürülecekleri açıkladılar.

Durum, Wellington anlaşması metninin onaylanmaması için Fransa ve Avustralya'nın imzalamasını istemesiyle daha da gerginleşmiş bulunuyor. Normal olarak süre 21 Kasım'da sona eriyor. Ama bundan önce

acı olarak 1991'de son bulacak olan Washington anlaşmasını gözden geçirilmesi gerekiyor. Bu tartışmalar, Paris'teki konferansa resmi gündemini alması edecek gibi görünüyor. Tutarızda de öyle. 1988'de 5 bin ziyaretçi ve onların artıkları. Uzmanların gündeminde olan bir soru da bilimsel faaliyetlerin arttırılmasının çok edilmesi.

Bugüne kadar Antartika'nın en büyük koruyucuları, sonu gelmeyen kıyılar, rektor düzeydeki soğukları, rüzgarları ve buzlarıydı. Bunlar Antartika'yı korumaya daha ne kadar yetecek?□

İstanbul'da modern sanat günleri

SANATÇI GÖZÜ KAPALI DURAMAZ

■ Sandy Par

Gün ışına çıkmış belgeler göre sanat eski Tay Çağı ile görülmeye başlar. Ancak o dönemde amaca (büyü) ulaşabilmek için salt bir araç durumundadır. Toplumsal olay ve değişimler sanatı etkilemiş, kimi zaman da sanat toplumsal olaylara neden olmuş, huz kazandırmıştır. Bir sanat eserini anlayabilmek için oluşturuş koşulları ve çevreyi tanımak gerekir. Ortaçağ Avrupa'sını bilmeden Giotto'yu, Rönesansı İtalyan'ın bilmeden Michel-Ange'yi, 16. yüzy. İngilizlerini bilmeden Shakespeare'i, Ampir dönem Fransası'nı bilmeden Klasizmi ve buna karşın oluşan Romantizmi anlamak olanaksızdır.

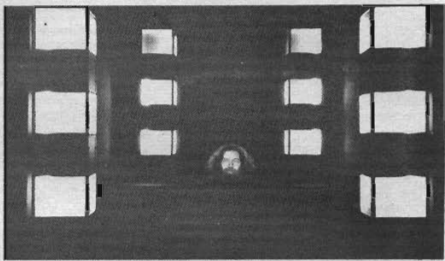
Çağdaş sanat, toplumu temelden saran sanayi devrimiyle ortaya çıkar. Makinelerin üretimiyle kullanımları, insan emeğini en aza indirmiş, insanın kendine ve toplumuna yabancılaşmasına neden olmuştur. Böyle bir toplumda, estetik değerler doğal olarak değişir. Artık görünün gerçeği birbirini yitirilen kişinin sanatla ilgili tartışır durumunda.

Türkiye'de ise gelişim farkı bir çizgiye olmuştur. İslam'ın figürleri yasaklayışı, sanatçıların duygu ve düşüncelerini çizim, alıp süsleme, mezar

taşları, hat ve minyatür ile dışı varmasına nedene olur. Batı anlamında sanat, Tanzimat'tan sonra ve özellikle de Sanayi-i Nefise'nin 1883'te kuruluşu ile belirgin bir ivme kazanır. Cumhuriyet sonrası sanatta ulusallık akımı başlar. Çağdaşlaşmada ilk köklü girişim olan D grubu ve sonrası ile Türk sanatçıları, modern dünyaya uyum sağlamaya çalışırlar. 1950'li yıllarda, Türkiye'deki özgürlükçü demokrasi sanat yaşamına da etkimiş, sanatçıları soyut akımlara yönlendirmiştir.

30. yıl iletilmiş çağdaş sanatçıları, kulakları ve ağız kapalı duramaz. Yaşamı daha anlamlı kılabilmek için diğer ıydışların neyi nasıl yaptığını da bilmek zorundadır. Birçok iletmiş aracına karşın bunun en güzel yolu konuşmaya sergilerdir. Sergi, aynı bir araç katedan izleyicinin yapıyla bütünleşmesini sağlar. İşte ikinci İstanbul Bienali, ikinden daha geniş programı ile bize böyle bir olanağı tanıyor. Ayrıca bu bienal, modern sanata yabancı olan Türk izleyicisi için de iyi bir fırsat sunuyor.

Avusturya, SSCB-Gürcistan, İtalya, İspanya, Yugoslavya ve Yunanistan'dan sanatçıların yanı sıra çağdaş Türk sanatçıların da yapıtları iz-

Mustafa Altınbaş'ın "Paranın Dönüşümü" □ Altınbaş, geleneksel yapılarla çağdaş sanat çerçevesinde paranın dönüşümü adlı yapıtı Ayasofya'da sergiliyor. Karanlık bir mekanda, dört sütunla oluşturulan karenin ortasında, ünlü mediyasyon uzmanı Mahirî'nin görüntüsünü sunuyor. Matrik ve Mahirî'nin konuşmaları ile yapılan görüşler tartışılıyor.

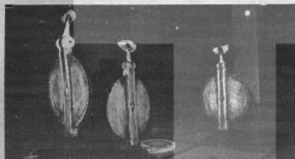
letildiye sunan bienalin en çarpıcı yanı ise, geleneksel yapı ve çevrede vatandaşların kaçınılmaz çağdaş öğelerin birlikteliği gibi önemli bir soruna çözüm araması. Çözümü görmek is-

tyenler Mehmet Aksoy, Anne-Patrick Poirier, Mustafa Altınbaş ve Erol Er'ın yapıtlarını kaçırmayalım. Bienal 31 Ekim'de son bulacak □

Fotoğraflar: Karem İnanç

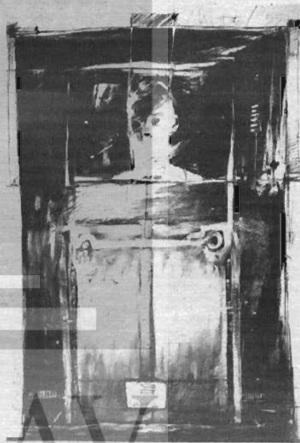
Mehmet Aksoy'ın "Ayrılık" □ Mehmet Aksoy, "Ayrılık" adını verdiği yapıtında malzeme olarak mermeri kullanıyor. Sanatçı, bir bitüden içinde koparıldığı bir parça ile ayrılık acısını izleyiciye aktarıyor.

Seyma Beisoglu Nalçar'ın "Figür" □ Nalçar, genç Türk sanatçıları sergisi çerçevesinde kendi için tipik olan yapıtları Atatürk Kültür Merkezi'nde sergiliyor.

Erol Er'ın "Yunusların Çaresizliği" □ Erol Er'ın bu yapıtı Çankırı'da, içine bir deniz, deniz kenarında, deniz kıyısında sergiliyor. Çevre kirliliğinin gündemde olduğu şu günlerde, karşısında düzensizleşen çirkin yapıtların oluşumunda sanatçı metal boru, tel ve kumaş malzeme olarak kullanmış.

Emre Zeytinoglu'ın "Adres" □ Genç Türk ressamılarından olan Zeytinoglu "Adres" adlı yapıtında günümüz Türkiye'sinin bozuk düzenini tıvralı aktarıyor.

Edebiyatımızın titiz işçisi

YUSUF ATILGAN ÖLÜMÜ

Yusuf Atılğan öyle çok kolay yazan bir yazar değildi. Ağır ve dikkatli çalışırdı. Üstelik çok da titizdi. Perşembe akşamları onun da katıldığı birçok tartışmaya anımsıyorum da, dil konusundaki duyarlılığını daha iyi anlıyorum şimdi.

İhtiden Gündüz

Onunla beraber olduğumuz son perşembe üzerinden hastalığın izlerini şiren yorgunluğunu hisliyorum. "Birkaç hafta ya da ayların perşembe rakamları. Doktor şu ilaçları bittir diyor, iyiyim ama, o da doktor", demişti göle-rinin iki gübrek. Belli ki çok sevin-dirmişti doktorun sözleri onu. Yu-suf ağabeyi böyle görmek bütün perşembecileri de rahatlattı. Hastalığı süresince çok endişelen-mişim. Hek hastalığı sonrası bir rürlü tüketemeyen yorgunluğu tedir-ginliğini daha da artırıyor. Ama son olduğuna bilmediğimiz o

perşembe içimizi sular serpildi. Yu-suf Atılğan hastalığı yenmişti. Ne onun ne de bizim aklımızda geliyor-du artık ölüm. Ama ölüm eksi bir dostun kapısını çaldı gibi kâhfilmiş gelirdi. "Yücek enfilim" m karmamış hiç hesaba. Ölümünü isteyen perşembe onun için topladığımız-da herkes iki perşembe arasında böle-nisi seçmiş bir yazanın naalı nâğlân-ın yakışıklılığı içindeydi.

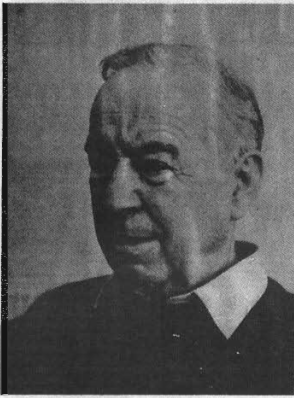
Yusuf Atılğan arkasında onlara roman bırakıp gitmişti. Topu topu iki romanı iki de öykü kitabı var. Öykü kitaplarının teki çocuklar için. Ama arkasında bir aylık adam C. ile Zeberebet bıraktı. Hazır iyici, aylık ve sıkıntı C. sıradan işi-

sanlardan biri olmayı yadıyan bir genç aydın yalınlağını sırtlayıp ta-gınmakta hâli. Hek 12 Eylül sonrası ortamını yaratmış karması içinde şöyle bir bakın çevrenize, ne çok C. görecektiniz. Toplumun yerleşik çarklarında birinin parçası olmak istemeyen, çevresini saran iletişim-sizlik ağını kurmayla çalgan, birye-leşimde, kimlinin bulma uğraşı içinde bir dolu C. Anıyurt Oteli'nin kitabı Zeberebet ite bir başka or-tamda, küçük bir Anadolu kasaba-sında sürdürüyor kimlik arayışını.

Yusuf Atılğan her iki romanını da Hacramanlı köyünde çiftçilik yapı-ğı yıllarda yazdı. İstanbul'da Ede-biyat Fakültesi'ne 1954'te bitirdikten sonra Akşehir'de Mektep Askeri Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği başlattı. Ama öğrenciliği istanbu-l'da kaldığı kimi öğrenci hançere-lerinden ötürü yarılanıp 1945'de al-tı ay hapis yattı. Cezasından çıkın-ca da 1976'da İstanbul'a yerleşince kadim yaşamını sürdürücü Hac-ramanlı köyüne yerleşip çiftçiliğe başladı. Bir yandan da yazarlığı sürdürüyordu. 1954'te "Edebiyat" adlı öyküleri ile Tüchman gazetesi-nin açtığı öykü yarışmasında birin-ci oldu. Ardından Ayhan Adam ro-manıyla katıldığı 1958 Yunus Nadi roman yarışmasında ikinci ol-du. 1967'de Bodur Minarenden Öce adı öykü kitabı, 1975'te de Anıyurt Oteli yayımlandı.

Yusuf Atılğan öyle çok kolay ya-zan bir yazar değildi. Ağır ve dik-katli çalışırdı. Üstelik çok da titiz-di. Perşembe akşamları onun da ka-tıldığı birçok tartışmaya anımsıyo-rum da, dil konusundaki duyarlı-lığın daha iyi anlıyorum şimdi. Fe-li Naci'nin "Ümmüslümanların so-ğumun dilleri temet, ama İstanbul yok, di kendilerine çok kullandı-ğı, yorgunluğu yok. Anılan'da bu var. Ortakla bir aydın dilleri sür-dürmekle yetiniyor, kendi istibu-na bulmuş. Atılğan, roman her-cumlesi üzerinde sabırla cümleler, belki, her cümle için bir stiletçi şablonu gibi yer yerine oturuyor. Bilingi bir diğ kabahat var", yargı-na katılmamak olanaaksız. Çalgıma-ları yazıp giden son romanı da bu titizliği yayımladığı geçkiyorda, ara-yı giren aşımlardan biri ona koyar-sak.

Yusuf ağabeyin cenazesine gide-medim. O gün, onun Balıkesir Li-sesi'nde İngilizce Öğretmeni ol-maı Botiche Roman'ın mezarı başında an-ma vardı. Ona katıldım. Genel Bak-kan'ın mezarına çok koşarken, bir gün önce ölüm öğrendisinden duka-landık da eskimeyişiği sakın tehes-siz gözetimim ortasında. Ama Yusuf ağabey öğrenciden de böyle mi gilerdi.

KÜLTÜR MİRASIMIZIN YOK OLUŞUNA KARŞI BİR ÇAĞRI

Adımlar (İstanbul)-TMMOB Mi-marlar Odası'nca 7-9 Eylül 1989 ta-rihlerinde Mardin'de gerçekleştirilen ve pekçok bilim adamı, mimar, ya-zar, araştırmacının katıldığı Anado-lu, Kültür ve Toplumsal Gelişme Sempozyumu'nun Sonuç Bildirge-si 13 Ekim 1989 günü bir basın top-lantısıyla komisyona açıklandı. So-nuç Bildirge'si'nde kültürün koru-nup geliştirilmesinde demokratikleş-menin önemli bir kez daha vurgulan-dı.

Kültürel değerlerin yararlanma-sın, kültürün çağdaş ihtiyaçları ce-rçevesinde koruyarak yenilene ve yeniden yaratma hakkının evrensel insan haklarında olduğunun vurgu-landığı bildirgede, bu hakkın kul-lanılabilmesinin öndeindeki maddi ve manevi engellerin kaldırılmasının, demokratikleşmenin ön koşulların-dan ve ma eksiklerinden biri oldu-ğu bildirildi.

TC hükümetlerinin bu doğrultu-da imzaladıkları uluslararası sözleş-melere uyarak, gereklerini yerine ge-tirmesi istenen bildirge; kültürün korunması ve gelişmesinde halkın katılımının gerekliliğini vurgulayarak, diğ, din, gelenek vb farklık-ları taşıyan kültürel değerlerin çeşitli-lüğün ve farklılığının demokratik bir toplum yaratma sürecinin de olanaaklarını yaratılmasi olarak gör-üyor.

Anadolu'da yaşanan kültürel ve doğal zenginliğin yitimi kimi yasa-lara da rakıksızla son tunc tabirato-rlara varıdığı geçkiyle, bu yasaların değersizleştirdiği Anayasal engelleri

kaldırılması; siyasi parti ve iktidar-ların kalkınma politikalarında kül-tür ve demokratikleşmeye verdik-leri önemi artırmaları, bu konuda-ki kültür politikalarının özendirci olmasını gerektiriyor; yerel yönetimler, halkların kültür üretimine ve tüketimine etkin olarak katılımının sağ-lanmasında özel önemi ve soru-muluğu olduğunu; basını, üniversite-le-rin, sendikaların, meslek ve öze kul-luşların öncelikli sorumlulukları olduğunu Anadolu Kültür ve Gelişme Sempozyumu'nun Sonuç Bildirge-si'nin önemli altını çizdiği diğer noktalar.

Sempozyum ayrıca hükümet di-ğeri gönüllü organizasyonları, yerel kültür örgütlenmelerini mümkün olan en geniş ulusal ve uluslararası iletişim, dayanışma ve işbirliği için-de UNESCO Kültürel Gelişme Öze-yli çözümlerine katılmaya çağırıyor.

7-9 Eylül günleri boyunca sem-pozyumda sunulan tebliğler ve yap-lan tartışmalar doğrultusunda gu-nümüzde yaşanan kültürel sorunla-rın nedenlerine ilişkin görüşler de sonuç bildirgesinde yer alıyor. Bun-lar kısaca, kültür üretimi ve tüketi-minin "serbest piyasa" ekonomisi adı altında örgütlenmiş, genis halk y-narlarının kültür gereksinimlerini sömürmesi, kırdan önce planız po-çetin ve planız teminlenmiş, kültür değerlerinin yok olmasının ve kül-türel boşalmanın, kültürüzleştire-mekle temelini oluşturanlar, bu soru-cei ülkemizin temel bir etmiş çeşit-ler, norm modellerini (model), sanatı, tarıma dayalı sanayi, alt yapı ağız-

lık kalkınma) esas sorumlular ol-ması.

Sempozyum düzenlediği Mardin ve Güneydoğu Anadolu bölgesi ö-zünde, çalışmalar hızla sürdüren Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) de bölgede sanayileşmeyi getirdi, edere, yalınca alınyaya ağırık veren bir anlayışın yayılma-rını ve etkilerini taşıdığı, uyumlu ve dengeli bir kalkınma un-suru olabilmesi için, öncelikle, böl-ge halkının yararına ve bölgede so-syal, kültürel projelerle bu ünleşle-şmeyi yeniden de alınması da zo-runlu görüyor.

Güneydoğu Anadolu bölgesinde resmi diğ Türkiye'nin değişen anıtlarının varlığını kabul ile, bu durumun kültürel zenginliğinin ve sürekliliğinin kaynağı olarak de-ğerlendirilmesinin öneminde diğar-çeken Sempozyum Sonuç Bildirge-si, Mardin yöresi varlıklarını

mn korunması ve yaygınlaşma-ı amaçlayan örnek gösteriyor, yerin-de bir girişim olarak ilgili kişi ve ku-rumlarla desteklenmesi de isteniyor.

Anadolu'nun taşıdığı zengin kül-tür mirasını çok oluğa karsı koru-yduğuna, bu çok oluğun bütün le-sanlığı gelececi aşkından uluslar-arası onem sahip olduğuna BM, UNESCO gibi bütün uluslararası diğkilerde, stirekli olarak savunul-ması gereğini öneme belitiren sem-pozyum; Kültürel Gelişimin Dün-ya Öneyl bölgesinde belirlen ille-ler doğrultusunda projelerle geli-ştirilmesini ve uluslararası platfor-ma sunulmasını, Mimarlar Odası'nca daha önce önerilen Beyleğ, Kula, Kayabözü projesine ek ola-rak; Urfa, Haran, Mardin, Midyat, Hasankeyf kültürlerinin katıldığı Uygulama Kanaklırılan Projesi-ni de öneriyor.□

KAZIM ZORLU

ANI/ROMAN
EDİRİ : 10.000 TL. -KİTAPÇILARDA-

TV-2'de yeni bir belgesel dizisi

TANZİMAT'TAN 1. MEŞRUTİYET'E

Tanzimat'tan 1. Meşrutiyet'e adlı belgesel dizisi program, Osmanlı İmparatorluğu'nda yenilikçi hareketlerin en yoğun olarak gerçekleştiği bir dönemin; tarihe geçen adıyla "Tanzimat Devri"nin iç ve dış olaylarını ekrana getirecek.

Program kapsamına Osmanlı Devleti'ne, batılı anlamda bir yekil ve düzen vermek ve özellikle Fransız Devrimi ile ortaya çıkan insan haklarıyla ilgili fikirleri, İmparatorluk topraklarında yaşayan çeşitli din ve ırklara mensup halkları da tanıyıp, uygulamak üzere, 3 Kasım 1839'da ilan edilen ve tarihte Tanzimat-ı Hayriye veya Gülhane Hatt-ı Hümayunu adıyla geçen reform hareketinden başlayarak, ülkemizde demokrasiye geçişin ilk adımlarını oluşturan Kanun-ı Esasi'nin 23 Aralık 1876'da ilan edilerek Meşrutiyet rejimine geçilmesine kadar uzanan 37 yıllık bir dönemi içeriyor.

Osmanlı İmparatorluğu'nda batılılaşma yolunda atılan adımların; yapılan ya da yapılmayan tüm yenilikçi hareketleri, bunlara bağlı olarak gelişen diğer önemli olayların sebep ve sonuçlarının ele alındığı programda, aynı dönem içinde meydana gelen ve Osmanlı Devleti'ni doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiren siyasi, askeri, ekonomik, sosyal ve kültürel alandaki gelişme ve değişimleri de geniş bir şekilde yer veriliyor.

Toplam süresi 11 saat 20 dakikaya varan ve 35 dakikalık bölümler halinde 21 hafta boyunca sürecek olan programın tamamında ele alınan konular, zamanında yayınlanmış yirmi bine yakın fotoğraf, ara-

Belgesel dizisi Osmanlı İmparatorluğu'nda yenilikçi hareketlerin en yoğun olarak gerçekleştiği bir dönemin; tarihe geçen adıyla "Tanzimat Devri"nin iç ve dış olaylarını ekrana getirecek.

● 23 Aralık 1876. Babıali önünde 1. Meşrutiyet'in ilanı.

vür, tablo, çizgi resim, harita, kari-katır ve yazılı belge eşliğinde kronolojik bir düzen ve sinematografik anlatım bütünlüğü içinde sunulacak ve geniş bir arşivimizin sonu-
da, çeşitli bilmisel kaynaklara dayalı olarak kaleme alınan bir metin eşliğinde sunulacak.

İlk bölümün konusu

26 Ekim Perşembe günü yayınlanmaya başlayacak olan dizinin **Gerçeğe Bakış** adını taşıyan ilk bölümü Tanzimat'ın ilanı ile başlıyor. Daha sonra bu reform hareketinin nedenini araştırmaya yönelik olarak Tanzimat öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu koşulların kısa bir değerlendirmesi yapılacaktır.

Tanzimat'ın ilanı ile aynı dönemde rastlayan zaman diliminde Avrupa'da gelişen siyasi ve sosyal olaylara da anlatılacağı ilk bölümde, özellikle Fransız Devrimi'nin Osmanlı Devleti ve yöneticileri üzerindeki etkileri incelenecek. Bunun ilk sonucu olarak, III. Selim'in askeri alandaki reform girişimlerine değinilecek ve onun bu yöndeki başarısızlığının neden olduğu olaylar sergilenicek.

Bu olaylar sonunda III. Selim'in tahttan indirilmesi ve yerine geçen IV. Mustafa'nın kısa süren saltanatı ve her ikisinin de bayraktarları son verilen gelişmeler anlatılarak II. Mahmut'un tahta çıkışı öyküsü ile belgesel dizinin ilk bölümü son bulacaktır.

● 1871 Tarih Nöbetleri. Polisin marbası bekleniyor.

Ankara Televizyonu Belgesel Programlar Müdürlüğü'nce "Tanzimat"ın ilanının 150. yıldönümü nedeniyle "Tanzimat'tan 1. Meşrutiyet'e" adlı 1 bölümlük belgesel bir dizi hazırlandı. 26 Ekim 1989 günü başlayacak olan dizi Televizyonun ikinci kanalında 21.40'da her hafta perşembe günü yayınlanacak.

Mehmet Eger, Sabika İsmen, Fikret Özkaya ve Müslüm Şenavnel tarafından hazırlanan belgesel dizi, bu ekibin yanı sıra uzman fotoğrafçı Fahrettin Polat'ın da katkılarıyla oldukça uzun bir çalışma sürecinde gerçekleştirilmiş. Bey yitiren bir çalışma ve araştırma sonunda yüzlerce kitap, binlerce dergi, gazete ve yazılı belge incelenip, taranmış.

AMAÇ □ Çarşıoğlu sk. 15/1
Çarşıoğlu İstanbul (522 11 96)
dağıtım □ Etkin Dağıtım
(515 77 10)

**TESLİMİYETTEN
MÜCADELEYE DOĞRU
TÜRK-İS 1980-1989**

Yıldırım Koç
6000 lira

Türk-İS sendikalarının merkez kongreleri toplanıyor. Argandıran merkez Kongresi toplanacak. Türk-İS yönetimi değerlendirilmeye, tartışmalar da doğal olarak yükseliyor. Bu kitapta, son dokuz yılın belgesel bir değerlendirmesiyle Türk-İS geçirdiği değişim ve nedenleri inceleniyor. Sendika birliği, nasıl sendika sorunları yanıtlanıyor için bir başvuru kaynağı.

DEVİRİM DEVRİM DİYE DİYE...

hazırlayan Tarık Demirkan
6000 lira

"Dünyevi sırsan en günün ardından dünyevi bir türü sarsılmayan yitmişliği yaşıyoruz" diye tanımlı yapıtımıza Birtirilmiş Devrim'in ardından bu ikinci kitapta, geçen bir yıl içinde, daha önce akla bile gelmeyecek değişimleri, tarih, dışarı sosyalist dünyanın sorunlarının tezlerini, nedenleri yine birinci eldenlerden araştırılıyor.

5. MUĞLA KÜLTÜR ŞENLİĞİ YAPILDI

HASAN NİĞAN (İzmir)-Bir festival, bir yığın, bir şenlik dahi: 5. Muğla Kültür Şenliği. Son yıllarda yapılan şenlikler, festivaller düzenleniyor kentlerde, kasabalarda, beldelelerde.

Kültürün, sanatın demokratikleşmesine ve gelişmesine; insan haklarının, demokrasi kültürünün yerleşmesine etkin setler, teker tekler, tataran kaldrımıyla sürecini yapıyor.

Bu tabandan gelen demokratikleşmeye ulaşmak mümkün. Bunlar aynı zamanda halkın; demokrasiye, insan haklarına, sanata, kültüre verdiği değer de somut göstergeydi.

Bir Dikkli, Menemen, Söğüt, Muğla ve daha nice... Bu şenlik ve şenlikler demokrasiyi taşıyan ekli tohumlar olarak nitelendirilebilir.

Neler vardı şenlikte... Şenlik, SHP Genel Başkanı Fazıl İsmail'in de katıldığı "Barış Yürüyüşü" ile açıldı.

Şenlik çerçevesinde çeşitli paneller, sergiler, etkinlikler, konserler düzenlendi. Düzenlenen ilk panel 28 Eylül Perşembe günü yapılan "Yeni Yönetimler Siyaset Toplum Örgütleniş ve Demokrasi" konulu paneli. 29 Eylül Cuma günü "Kadın ve Demokrasi" ve "Muğla Kent Dokusu ve Kültür Turizmi" konulu iki ayrı panel düzenlendi. 30 Eylül Cumartesi günü "Barın Sorunları Üreticileri Örgütleniş ve Tütün" ile "Eğitim Kültür ve Gençlik" konulu paneller

düzenlendi. Şenliğin konuları ise "İnsan Hakları-Chalpanların Örgütleniş" ve "Ulusal Şenlik Politikası" konulu paneller yapıldı.

Şenliğin en önemli ve ilgi çekici konularını arasında 150'inci gelen Devlet Memurları Sendikası Genel Sekreteri Roland Grönland ile Hançine Belediye Başkanı Ali Anderson'du. Anderson, "Bir taraftan Türkiye'nin koşulları 100 yıl önceki Türkiye'ye koşullara benzer" derken "Diğer taraftan siyasi demokrasi aşık ve heyecan bizim ülkemizde yok", diyor.

5. Muğla Kültür Şenliği'nin en olumsuz yanı, şenliği düzenleyenler arasında çıkan uyumsuzluk ve anlayış farklılıklarından kaynaklanan olaylardı. Yagnılgaç festival ve şenlikler ilerici-demokratik SHP belediye yöneticileri tarafından kaldırılırken, parti ile grup çıkarılmaya da seğirdiği, alan okunaklı kurultulandı. Bu olumsuz etken bazı demokratik kitle örgütlerinin şenlik katılmamaları sonucunu doğurdu.

Şenliğe karşı olduğu bilinen Muğla Valisi'nin engellemeleri karşın 5. Muğla Kültür Şenliği başarıya ulaştı. Bu başarıya sadece birkaç belediye yöneticisi baskamak yeterli mümkün değil. Bu başarıya Muğla halkı olmak üzere, tüm demokratik güçlerin.

Demokratikleşme yolunda bir adım daha atıldı: 5. Muğla Kültür Şenliği...□

TARLABAŞI.. TARLABAŞI.. ÖDÜL BEKLİYOR

Adınılar (Kültür-Sanat Servisi)-1986 yılında Bedrettin Dalan'ın Belediye Başkanı olduğu dönemde, İstanbul'u Beyrutlaştırma politikasının bir parçası olan ve hiç bir bilimsel araştırmaya dayananmayan ESSEN Projesi uygulamaya konuldu. Bu projeye bağlı olarak, İstanbul'un ortasında yeni bir otoban geçirildi ve çok yüksek göktaşların inşaatına başlanıldı. İlk darbeyi Tarlabası'da bulunan ve Levanten mimari atıya anılan yapıtlar yedi. Bu yapıtların tarihsel değeri Osmanlı ve Avrupa mimarisini özdeşlikleri birlikte bünyesinde taşıması ve dünyadaki ender örneklerden biri olmasından geliyordu.

Osmanlı mimarisini olmadıkları gerekçesiyle bir çok aydınlar bu yapıtların korunmasını konusunda mücadele aktif olarak katıldıkları gibi bir çok yıkımları onaylar bir tarafa içlerine dinler. Ayıta anında mahdudale eden Mimarlar Odası İstanbul Şubesi, bir taraftan yıkımları engellemek için peşpece davalar açarken, diğer taraftan yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan bu tarihsel dokunun belgesel bir filmi hazırlamak üzere girişimde bulundu. Bu görev, şimdiye kadar yapılmış olduğu belgesel çalışmalarla dikkat

çeken FİLMÖR LTD. ŞTİ'ye verildi. Yönetimlilği Hilmi Ertan'ın yaptığı oldu, senaryosunu ise Feride Çiçeklioğlu ve Feris Özalp'ın hazırladığı bu çalışma boyunca yaklaşık 20 Kasım U Matik Video Bant kullandılar. Çekimleri üç yıl süren bu çalışmaya sona oluşturan yurum saatlik "TARLABAŞI.. TARLABAŞI.." adlı bir belgesel filmi Lüzan Mimarlık ve Şehircilik Festivali'ne davei edildi ve 50 filmcilerle 700 film arasında ilk filmi arasında girdi. Yönetim Hilmi Ertan'ın çalışmaları konusunda sürekli söyledi:

"Bu filmi çekimine başladığımız zaman temel amacımız yıkılmak üzere olan binaların tespiti yapmaktır. Bu düşünceyle çalışmalarımıza başladık. Konuyu, mimari açıdan olduğu kadar sosyal-ekonomik açıdan da yaklaşıyoruz denedik. Üstün süren, yorucu ve yagut bir çalışma oldu. Daha sonra filmi montaja aldık. Türkiye, İngiltere ve Fransa ile ortak standart kopuşlarına başladık. Lüzan'da Sevil Karulu'nun önerisi üzerine kazınım yapıldı. Dileğimiz ise bu tür çalışmaların çok daha fazla yapılması ve yıkılanların önemi gözetilerek belgeler aktarılabilirlerdir."□

MERCEK

Hazırlayan: Atilla AŞUT

ANAP'ın "Mucit Macit"leri, yeni projeler geliştiriyor

Anavatan Partisi içinde, sayıları az da olsa, zaman zaman "proje üretken, yaratıcı, girişken" insanlar çok çıkıyor. Örneğin, Tınaz Tırta ve Adnan Kabeve, ANAP'ın en çok proje üreten "beyin takımı" arasında yer alıyorlar. Bu iki "Mucit Macit"in, özellikle bakanlıklardan ürettikleri sayısız "proje" den kaçısı gerekçesiyle, "hijri sonu" verdi, pek bilimselimsi ama, Tiz ve Kabeve, arkadaşları arasında her ilki çekili bulularını sahibi olarak anılıyorlar.

ANAP'ın proje üreten bakanları arasında, son aylarda Kültür Bakanlığı Namık Kemal Zeybek de katıldı. Kitap yasaklarına, düşüncelerine karşı olduğu için açtıkları ilgili toplayan eski "Hareketi" bakanın, bu mevzuatı Devir Tiyatroları repertuvarına Nazım Hikmet, Aziz Nesin, Yagar Kemal gibi tolu yazarların yapıtlarını da koşturtması, sanat çevrelerinde çok olumlu karşılandı. Ancak, Namık Kemal Zeybek'in "Mucit Macit"liği, bu konularla ilgili değil. Zeybek'in de artık "projeji bakanlar"dan sayılmasına, son günlerde başlatıldığı geniş kapsamlı bir kampanya iyi açmış.

Dikkatinden kaçmamıştır: Gazetelerde, "İşimize karışmak gibi olmaması," diye başlatılan "...benden söylemesi" yarışması son bulan boy-boy ilanları.

Televizyon ekranlarında, çöpe atılan emeklerin, makay malzemesi, bir yana en azından KDV uygulamasına "vergiye tabii" olduğu bir ülkenin Kültür Bakanlığı neyle uğraşıyor! Özgürle, özdeyile "tasarruf" sağlanabiliyor, düşünün en zengin ülkesi bir ülkenin Çukurova, insanlarımızı bekleten mezarca -en çoktece verilebilirliği- tek şey: "Nasib"!!

Kültür Bakanlığının adını batin bir de "tasarruf" közoğu-

mesine, boşa aktılan sudan, elektrik sararavına da, akla gelecek her konuda uyarıcı öğütler, "tasarruf"la yönelik sporlar, sloganlar.

Caddelerde, "Kültür Bakanlığın" imzalı dövizlerde özdeyiler. "Her çok, azdan olur." "Tükeldim öze, geleceğe güvenc."

Neymiş efendim, Kültür Bakanlığın, "Tasarruf Kültürünün Geliştirilmesi" adıyla bir büyük kampanya başlatmış. "Ekonomik, sosyal ve kültürel politikaların birbirlerini desteklemesi gerektiği esasından hareketle, çağdaşlaşmanın temel unsurlarından olan tasarruf alışkanlığının artırılması ve etkin kullanımının gerçekleştirilmesi amacıyla başlatılan kampanya, "Buruknasinin Modernleştirilmesi Projesi", "Sağlık, Dengeli ve Ekonomik Beslenme Projesi" ve "Bilgin Evimiz Projesi" gibi tasarruflar da kapsıyor...

Kitap okumamızı KDV tehdidi bir yana en azından KDV uygulamasına "vergiye tabii" olduğu bir ülkenin Kültür Bakanlığı neyle uğraşıyor! Özgürle, özdeyile "tasarruf" sağlanabiliyor, düşünün en zengin ülkesi bir ülkenin Çukurova, insanlarımızı bekleten mezarca -en çoktece verilebilirliği- tek şey: "Nasib"!!

Kültür Bakanlığının adını batin bir de "tasarruf" közoğu-

nun etkimesine yol açan bu "mühüm proje"yi geliştirilene kadar öğrenmek istediğimiz bir şey var:

— Ülkede capında "tasarruf sağlama" gerekçesiyle başlatılan kampanya dolayısıyla, hangi reklam şirketlerine kaç milyar lira ödendi?□

OR-AN'ın yeni adı "Karanlık Kent"

Ankara'nın OR-AN Mahallesi, eskiden "Tems Hava Kenti" olarak tanınırdı. Şimdilerde ise "Karanlık Kent" olarak anılıyor. Çünkü, geceleri sokaklarında ışık yanan yapılar, Başbakan Özalp'ın dindinden düşürüldüğü, "Koyulmuş piri piri, kenderimisi üşü üşü" ötelensin, herhalde başkent Ankara'nın en seçkin semtlerinden biri olan OR-AN'ın kaptayor...

Geçenlerde mahalle halkı, Çankaya Belediye Başkanı Doğan Topal'den OR-AN'ın sorunlarını anlatırken, özellikle sokak lambalarının gece yanmamasından yakınıldı. Çinkü, açık ışıklerden kaçınan karanlık, karanlıkla yitirilen korkuyordu.

Doğan Topal'den, söylesi sırasında topu TEKE'ye atarak şeye dedi: "Biliyorsunuz, elektrik Türkiye Elektrik Kurumu'na bağlıdır bu kuruma kaptayoruz. ANAP iktidarda her karanlıkta çalgıya ilgi spaktın korkuyor. ANAP'ın düşüncesi Türkiye yeşilinde aydınlık kurtaracak."

ANAP aydınlıkla korkuyor... OR-AN sakinleri karanlıkla korkuyor...

Herkes bir şeyden korkuyor... "Korkmadan yaşamak" hakkına ne zaman kavuşacağız?□

ŞUT

Hadi rastgele!

Sonunda adaylığın açıklayan Turgut Özal, "Ben, herkesten daha fazla cumhurbaşkanlığına layığım" demiş...

Allah "layığın" versin, emil.□

NE DEMİSTİN, NİÇİN CAYDIN SÖZÜNDEN?

BASBAKANIN BÜYÜK SÖZLERİ

Jivkov'un blofını gördüm, açtım kapağı. Ne kadar gönderirsem alırım dedim. Jivkov'a masaya oturacağım. Orada kalan yaklaşımları da alacağım.

Ayrancımız kabarcısa tutamazlar. Sayın Jivkov da gelisin ona GAP'ı perdireyim. Akli basına gelin.

Hiçbir bok yiyemezler. Hepsini getirteceğim. Onlara Bulgar domuzu derler. Altır, dove dove altır. Onların ümümlerine bosa bosa altır.

İkiz ediyorum.Günün birinde bu hesap sorulacaktır.Türkiye gıcılaren bir altkiden Arsin sonunda 75 milyon oturur.

SOYDAŞIN DÖNÜŞ YOLU...

■ Jülide Gülizar

Ankara Atatürk Yurdu'na gidip, oradaki soydaşlarımızla konuşma yapmak istediğimi bildirdiğimde, bunun kolay olmayacağını anlamıştım. Çünkü, her zaman ve her yerde olduğu gibi o yetkili ötekine, öteki daha ötekine, o da en ötekine gönderdi. Sonunda en büyük yetkiliden gelen yanıt "Ankara valiliğinin bu tür röportajları yasakladığı" yolunda oldu. Yaparım, yapamazsın çekişmesi içinde olumlu sonuca vardığımızda koşul, "ancak kapının önünde" yapılabileceği idi. Adım gibi biliyordum böyle bir yasak olmadığını ve o nedenle direniyordum. Gerçekten de, işimi bitirdikten sonra yaptığım araştırma soruşturma sonunda valilikten, adımı vermeyen bir yetkili böyle bir yasak olmadığını bildirdi. Ben onun yalancısıyım. Ya da bazı röportajlar, yazı yerleri rahatsız etmişti.

Yurdun kapısının önündeki bir arabanın çevresine toplandık. Başladık. İlk dikatimi çeken, soydaşlarımızın TV'da bülbül gibi şakımalarına karşılık, buradaki çekingenliği, konuşanların da tutukluğu oldu. Kuyudan su çekercesine ağızdan birkaç cümle alabildiklerim de, sanki pişman olmuş gibi çevrelerine bakındıkça benim tedirginliğim arttı.

Hepsinin anlattıkları hemen hemen aynı ve artık bizlerin de bildiği şeyler. Baskılar, isim değiştirmelere, türkçe yasağı, ibadet yasağı, sünnet yasağı, dedelerin, babaların mezarlarının tahrib edilmesi vb. doğal ve insanca istekler. Hemen hepsi de "orada ekonomik bir sıkıntıımız yoktu" diye başlayıp "ama şu yasaklar yok mu, canımıza tak etti" diye bitiriyorlardı. Ve hepsinin tavrı da aynıydı. "Aman ha, isim sormak yok, resim çekmek yok."

"Tamam" diyorum, "isminizi sormayacağım, resminizi çekmeyeceğim, korkmayın."

Biri Silistre'den gelmiş. Dört dönüm toprağı, iki de evi varmış. Çiftçubuk işleriyle uğraşıyorlarmış, hayvancılık yapıyorlarmış. Ekip biçtikleri, besleyip sağdıkları kesip sattıkları yetermiş kendilerine. İki de çocukları varmış. Oradayken bankada çalışıyorlarmış çocuklar.

Kız mı oğlan mı olduklarını soruyorum çocukların. Yanıtları, cahilliğimle biraz eğlenir gibi oluyor.

"Te be, elbette uğlan. Çocuk diyorum çocuk. Kızdan çocuk olur mu? Onlar kızdır."

İçimden "tipik türk" diye geçiriyorum. Malûm, kırsal kesimde bizim insanımız da çocuklarının sayısını oğlanların sayısıyla ölçer.

Neyse. Bu iki çocuk dönüp gitmiş Bulgaristan'a. Nedeni, işsizlik.

— Peki korkmadılar mı dönmeye?

— Korktular, ama korkunun ecele faydası mı vardır?

Neden engellemediniz?

— Dinlemediler ki.

Dinlemedişler ve "orada başka türlü sıkıntıydıydık, burada bir başka, ne farketki ki" diyerek gözlerini karartmış gitmişler.

Bir başkası Kırcaali'den. Dört çocuklu. Ayrıca iki de kız varmış. Biri Bursa'daymış, biri Bulgaristan'da kalmış. Çocuklardan biri de orada askerdeymiş. Gelin ve bebeklik çağındaki torun, buraya gelmiş babanne ve dedeye.

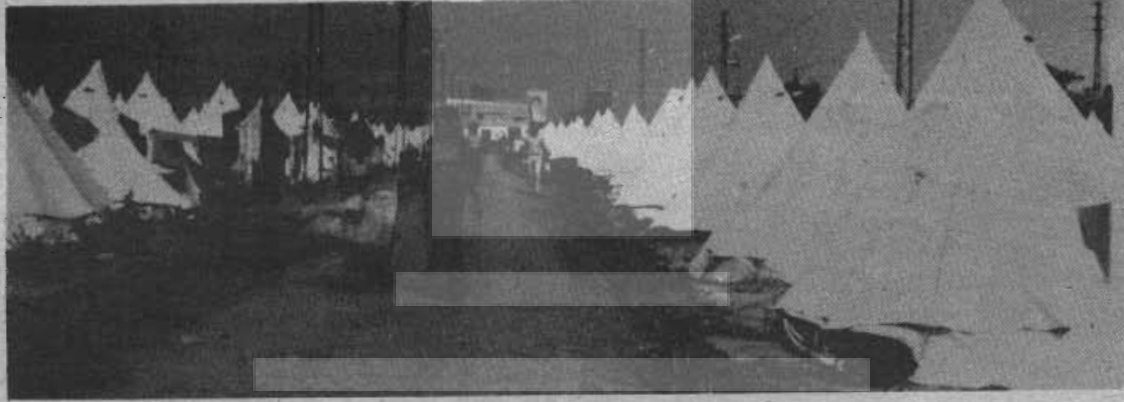
"İş de yok, ev de. İkisini de aramaktan tabanlarımız yanıyor, ama yok. Otuzundan yukarı mısın, iş miş vermiyorlar adama. Para desen o da yok. Birkaç gün sonra buradan da çıkaracaklar, ne yapacağız bilmiyorum."

Hemen hepsinin ortak yakınması bu.

— Ne yapacağımızı bilmiyorum demekle olmaz ki. Size bir yer gösterilmez de sokakta kalırsanız...

— Orda da sokaktaydık, burda da öyle olur. Devlet ne yapacaksa o olur. Bizi buraya kabul ederken herhalde bir şey düşünmüşlerdir.

Düşünmedikleri apaçık ortada

ama, umut dünyası bu.

Biri söze karışıyor. "Biz Şumnu sancak-Kuzköy'den geldik. Gelirken iş de ev de bulamıyacağımızı biliyorduk."

— Peki bile bile nasıl geldiniz korkmadan?

— Hükümetin kabullüğüne geldik. Sandık ki bir şey yaparlar. Şimdi canımızı kurtardık.

— Kurtardığınız canı burada ne yapacaksınız?

— Valla biz bir şey yapmayacağız. Biz hükümetin kabullüğüne geldik. Bir şey düşünmüşlerdir elbet.

Silistre'den gelen bir başkası, zorla gönderildiklerini yineleyip duruyor. "Peki, zorla göndermeseler gelmeyecek miydiniz?" diye soruyorum. Yanıtı yapıyorlar. "Elbette gelmek için çareler arayacaktık. Burada her isteyen istediği gibi yaşıyor. Biz memnunuz."

— Siz ya iş buldunuz, ya ev, ya da her ikisini.

— Hiçbirini de bulamadık.

— Peki bu nasıl memnuniyet?

— Amaaın, çok deşme sen de. Kaldığımız yerden birkaç güne kadar çıkaracaklar, biliyorum. Ama işte dinimize, dilimize, ismimize karışan yok. Herhalde sokağa atmazlar bizi. Devlet gel deyip kabullen-diğine göre..."

Anlatılanlar hep aynı. Tasalar, kaygılar hep aynı. Umutlar hep aynı. Umutsuzluklar hep aynı. Yakınmalar da...

"Batıkent'te ev çok dediler. Kaç defa gittik, ama yok. Daha doğrusu var da, göçmen deyince vermiyorlar, yok diyorlar. Sizi Özal getirdi, Özal versin, Özal bulsun diyorlar. Geçtik evden, bir defasında, güneş altında susuzluktan yandık da, bir tas su veren olmadı."

Onlar anlatıyorlar, ben düşünüyorum. Düşünüyorum ve kapısına geleni Tanrı misafiri sayıp baş tacı eden Türk insanını bir tas suyu esirger duruma getiren nedeni bulmaya çalışıyorum. Özal'a duyulan öfke midir, işsiz parasız insanlara duyulan güvensizlik midir, yoksa bir kez verdikleri evi bir daha alamamak korkusu mudur? Hele bir ev sahibinin tepkisini anlatıyorlar ki, inanılır gibi değil. Adam avaz avaz

geldi. Nerede olduğunu bilmiyorum.

Rebia-Rafi-Şakir... Gülser-Nuri-Sadık.

Şaşkın baktığını görünce anlatıyorlar. "Birinci isim yavrumun, ikincisi babasının, üçüncüsü de dedesinin. Yaz da okuyup gelsinler, Biz burada kalıyoruz, bulsunlar bizi."

— Peki ya buradan çıkardıkları zaman...

Buz gibi bir sessizlik. Ardından bir ağıt daha koyuyorlar. "Bunu hiç düşünmemiştik. Olsun gene de yaz."

Yaralarına tuz basmanın acısı kaplıyor içimi. Tam o sırada bir genç dokunuyor omuzuma. "Yanlış yapıyorsunuz" diyor, "isimleri yazmakla Bulgar'a pas veriyorsunuz, hem neden kayıpmış çocukları, elbette bir yerlerdedir."

Aykırı bir ses bu. Kadınların yanısıra erkekler de karşı çıkıyorlar. "Elbette, senin tuzun kuru, böyle konuşursun. İzini tozunu bulamadığım yavrum kayıp değil de nedir? Yaz bacım, bakma buna."

— Burada kalan genç ve güzel kadınlar için ileri geri bazı şeyler söyleniyor.

Çevremdekiler ağızlarını açma-

lıyordum. Biz genciz, çalışırız, çok çalışırız. Burası Bulgaristan'a göre özgürlük cenneti.

Genç olmayanlara, iş ve ev bulamayanlara ne tavsiye ediyorsunuz?

— Sabırlı olmalarını. Devlete suç yüklemesinler.

— Burası Bulgaristan'a göre özgürlük cenneti dediniz. Peki bu cennette, cehennemi yaşamı sürdürenler olduğunu hiç düşündünüz mü? Yedi aydır burada bulunduğunuza göre, örneğin, açlık grevlerini ve sonrasını gördünüz.

Yanıt önce uzun bir sessizlik olarak geliyor. Ardından sese söze bürünüyor.

"Bu konuda bir şey bilmiyorum, bir şey söylemek istemiyorum."

— Güneydoğu'da yaşananları izliyor musunuz?

— Bulgaristan'da kürtlerin sorunlarıyla ilgili birkaç propaganda filmi seyretilmişti. Yılmaz Güney'in filmiydi bunlar. Sonra öğrendim ki, kendisi de zaten kürtmüş.

— Bazıları buradaki Kürtlerle, Bulgaristan'daki Türkleri karşılaştırıyor ve diyor...

— Kürtlerin arkasında destekleyenler var. Baksanıza kullandıkları silah hep Kaleşnikof.

— Oradaki Türklerin arkasında da koskoca Amerika var. Sorunu ilk kez dünya kamuoyuna duyuran da Amerika, şu anda sizlere en çok destek veren de...

— Doğru değil. Türkiye'nin Batı'da ve Sosyalist ülkelerde çok rakipleri (düşmanları) demek istiyor herhalde) var. Onların uydurması. Hem Türkiye'de Kürtleri yok etmek istemiyorlar ki. Onlar her türlü özgürlüğü kullanarak yaşıyorlar.

Teşekkür edip çevremdekilere dönüyorum.

— Sizlere bir soru. Evet burada çoğunuz için zorlu bir yaşam başladı. Bazılarınız için gelecek, hiç de iş açıcı görünmüyor. Geldiğinize pişman mısınız?

Hep bir ağızdan "hayır" diye haykırıyorlar.

— Şimdi de son bir soru. Bir gün canınıza tak eder de dönmeyi düşünür müsünüz?

Bu kez sesler cılızlaşıyor. "Aman, Allah güstermesin..."

"Öyle dediğimize bakma. Nah şuracığımıza geldi. Ev yok, iş yok, para yok, umut yok. kimi geliyor işçi istiyor aramızdan, kimi karı istiyor. Umutlanıp gidiyoruz. Gittiğimiz yerden kim getirdi bunları diye kovalanıyoruz. Yarın bir gün bu yurttan da çıkarılacağız. Orda da ikinci sınıf vatandaşlık, burda da. Geldik, bir de sizleri tedirgin ettik. Bizden çekiniyor, korkuyorsunuz. Şimdi hayır diyenlerin çoğu, sokakta kalınca canını dişine takıp döner vallahi. Dönmeyip de ne yapsın? Dönünce ne olacağını da bilmem."

Ne olumlu, ne olumsuz tek ses çıkmıyor, kafaları karmakarışık olmuş bu insanlardan. □

bağırıyormuş.

"Vermiyorum efendim, vermiyorum. Burası benim mülküm, benim krallığım. Hiç kimse hükmedemez benim krallığıma, benden başka. Özal da hükmedemez. Sizi Özal mı gönderdi yoksa? Kendi gelsin, ona da aynı şeyleri söylerim. Özal aldığı gibi versin şimdi!"

Türkün tepkisi "Özal aldı sizleri, Özal varsin." Bulgar Türkünün beklentisi "Özal aldı bizi, Özal bir şey yapar herhalde."

Kadınlar bir başka türlü dertli. Bir çoğu, kendilerinden önce ya da sonra Türkiye'ye gelen oğullarını kızlarını arıyorlar. "Yavrularımız kayıp" diye sızlanıyor ve "yaz" diyorlar, "yaz da belki okuyup gelirler."

Yazıyorum. OSMAN-MAH-MUT-ABDULLAH. 35 yaşında. İzmir'de dediler. Gidip aradık, yok. İstiyorum yanına gitmek. Hep ağlıyorum.

Sidika-Faik-Refik. İki ay önce